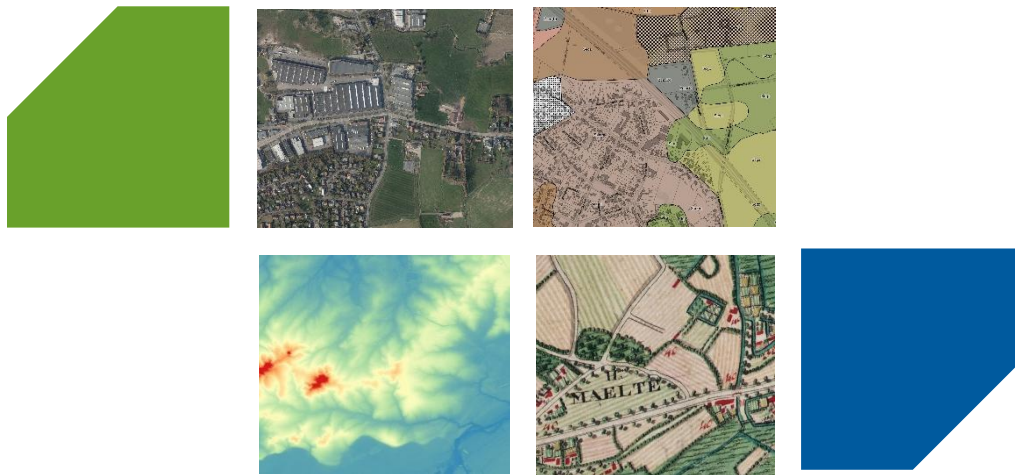

ARCHEOLOGIE NOTA TER RIVIERENLAAN TE DEURNE (STAD ANTWERPEN)

DEEL 1 VERSLAG VAN RESULTATEN

ABO Archeologische Rapporten 2630

Mevrouwhofstraat 1a
3511 Hasselt

Projectcode:

Intern: 44337

Extern: RI3D061

AOE: 2026E300

COLOFON & ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

<i>Titel</i>	Archeologienota Ter Rivierenlaan te Antwerpen
<i>Projectleider</i>	Sander Milis
<i>Auteur(s)</i>	Sander Milis
<i>Kwaliteitscontrole</i>	Daan Broeckmans
<i>Projectcodes</i>	Intern: 44337 Extern: RI3D061 Agentschap Onroerend Erfgoed: 2026E300

<i>Locatie</i>	Ter Rivierenlaan, 2100 Antwerpen
<i>Kadaster</i>	Antwerpen, ANTWERPEN/30 AFD/DEURNE 4 AFD/, A, Openbaar domein
<i>Risico bommenkaart</i>	Hoge kans
<i>Oppervlakten</i>	Betrokken percelen: Nvt Projectgebied: 25.594,89m ² Geplande bodemingreep: 25.594,89m ² Lengte lijntracé: 882m Onderzoeksgebied: Nvt
<i>Advies</i>	geen maatregelen

<i>Plaats en datum</i>	Hasselt , 5 juni 2026
<i>Reeks en nummer</i>	ABO archeologische rapporten 2630 / ISSN 2406-3940
<i>Wettelijk depot</i>	ABO nv (Aartselaar)

©ABO nv. Niets uit deze uitgave mag zonder bronvermelding worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door print-outs, kopieën, of op welke andere manier dan ook.

RAPPORTFICHE

Template
T_ARC_R_Archeologienota

Versies		
<i>Versie</i>	<i>Datum</i>	<i>Status</i>
v0	29/05/2026	Interne draft
v1	04/06/2026	Externe draft
v2	05/06/2026	Definitieve versie

Projectteam		
<i>Functie</i>	<i>Naam</i>	<i>Handtekening</i>
Projectleider	Sander Milis	
Projectteam	Sander Milis	
Kwaliteitscontrole	Daan Broeckmans, gelezen en gereviseerd op 04/06/2026	

INHOUDSOPGAVE

DEEL 1 Verslag van resultaten	1
1 Inleiding	5
1.1 Wettelijk kader	5
1.2 Afbakening van het projectgebied	5
1.3 Doel van het onderzoek en onderzoeksstrategie	6
2 Aard van de bedreiging	7
2.1 Huidige situatie	7
2.2 Toekomstige situatie	9
2.3 Synthese aard van de bedreiging	15
3 Landschappelijke analyse	16
3.1 Topografische situering	16
3.2 Bodemkundige situering	18
3.3 Boringen	21
3.4 Synthese hoofdstuk 3	21
4 Archeologische voorkennis	23
4.1 Historische achtergrond	23
4.2 Erfgoedwaarden	23
4.3 Archeologische data	24
4.4 Cartografische en iconografische bronnen	28
4.5 Orthofotografische en topografische bronnen vanaf 1900	32
4.6 Synthese archeologische voorkennis	34
5 Besluit	35
5.1 Potentieel tot kennisvermeerdering	35
5.2 Afweging noodzaak verder vooronderzoek	36
6 Bibliografie	37
7 Lijsten	38
7.1 Lijst van figuren	38
7.2 Lijst van tabellen	38
DEEL 2 Programma van maatregelen	39
1 Gemotiveerd advies	40
1.1 Besluit	40
1.2 Vondstmelding	41
1.3 Conventionele en toxische explosieven (CTE)-analyse	42

1 INLEIDING

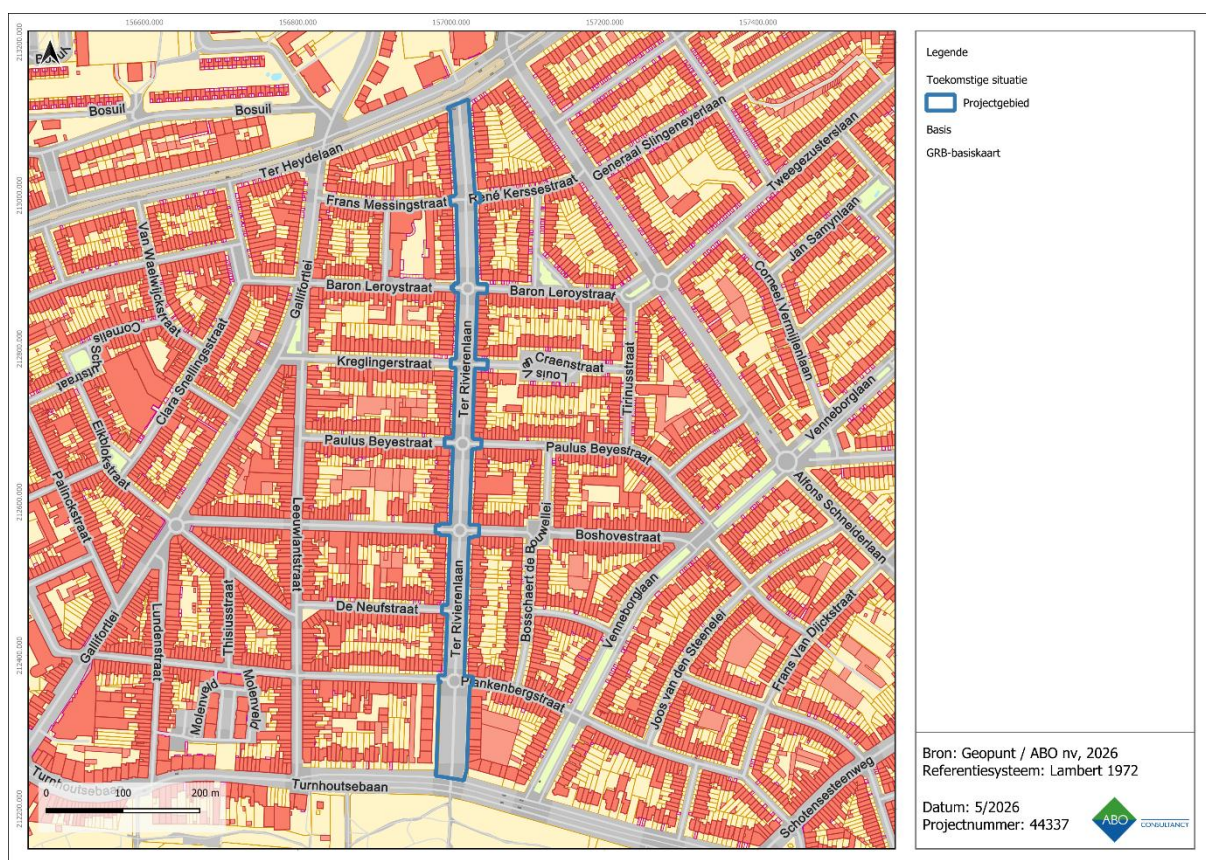
1.1 WETTELIJK KADER

Deze archeologienota kwam tot stand in opdracht van de initiatiefnemer van de aanvraag van een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen. De geplande werkzaamheden van 25.594,89m² aan de Ter Rivierenlaan te Antwerpen houden wegenis- en rioleringswerken in en worden beschouwd als een ingreep in de bodem. In totaal beslaat het projectgebied een oppervlakte van 25.594,89m².

Het projectgebied valt buiten een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt (GGA-zone). Verder bevindt het zich buiten een definitief of tijdelijk beschermde archeologische site en buiten een vastgestelde archeologische zone. De geplande werken hebben betrekking op een zone gelegen in woongebieden. Doordat de oppervlakte van de percelen waarop deze werken van toepassing zijn de 3.000 m² overschrijdt, de **lijninfrastructuur** korter is dan 1.000 m en de geplande werken meer dan 1.000 m² buiten het gabarit inhouden, moet er in het kader van het Onroerend Erfgoeddecreet, voorafgaand aan een omgevingsvergunning, een archeologienota worden opgemaakt om het archeologisch potentieel te evalueren (art. 5.4.1. Onroerend Erfgoeddecreet). Het bureauonderzoek moet uitwijzen of een onderzoek met ingreep in de bodem mogelijk en wenselijk is voor het projectgebied.

1.2 AFBAKENING VAN HET PROJECTGEBIED

Het projectgebied is volledig gelegen in openbaar domein dat gelegen is aan de Ter Rivierenlaan in het Antwerpse district Deurne (Figuur 1).

Figuur 1: GRB basiskaart met aanduiding van het projectgebied

1.3 DOEL VAN HET ONDERZOEK EN ONDERZOEKSSTRATEGIE

Deze archeologienota heeft als doel een inschatting te maken van het potentieel tot kennisvermeerdering. De onderzoeksstrategie bestaat uit drie delen:

- in hoofdstuk 2 wordt aan de hand van de gekende huidige situatie en de geplande werkzaamheden een impactanalyse gemaakt om te bepalen of het bodemarchief bedreigd wordt;
- in hoofdstuk 3 wordt het projectgebied op basis van ontsloten landschappelijke gegevens in een breder landschappelijk kader geplaatst, indien nodig aangevuld met resultaten uit landschappelijke boringen of controleboringen;
- in hoofdstuk 0 wordt met behulp van ontsloten historische, cartografische en archeologische gegevens het archeologisch potentieel van het projectgebied verder in kaart gebracht.

Op basis van de resultaten van dit onderzoek wordt in het besluit een advies geformuleerd omtrent een eventueel archeologisch vooronderzoek, een vervolgonderzoek (in de vorm van een opgraving), een *in situ* bewaring of 'geen maatregelen'.

2 AARD VAN DE BEDREIGING

2.1 HUIDIGE SITUATIE

Het projectgebied omvat de Ter Rivierenlaan, een brede weg uit twee rijstroken omzoomd met bomen en aan beide zijden voorzien van parkeerplaatsen en trottoirs. Het projectgebied is voor het grootste deel van het tracé zo'n 25m breed. In het zuiden is het 40m breed. Van noord naar zuid wordt een lengte van net geen 900m bereikt.

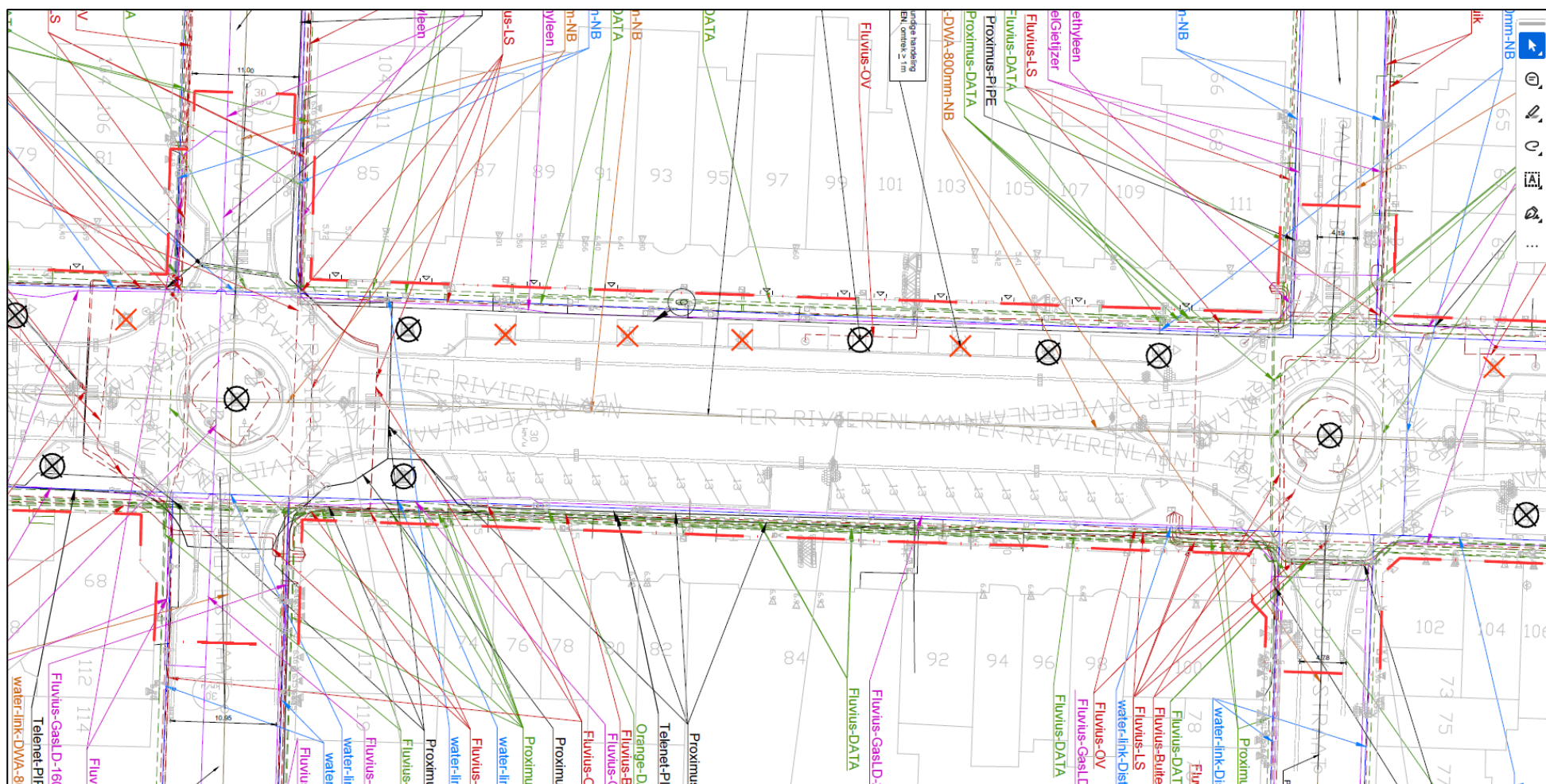
Op basis van enkele gekende boringen op de DOV kan een inschatting gemaakt worden van de door verhardingen veroorzaakte verstoringsdiepte (zie 3.3, p. 21). Hieruit blijkt dat de effectieve verhardingen slechts tot 0,20m-mv reiken. In minstens één boring werden 'stenen' aangetroffen tot op een diepte van 0,50m-mv. De 'stenen' worden niet expliciet genoemd als antropogeen. Het is niet duidelijk of een onderfundering aanwezig is en of de donkere toplaag onder de verharding geïnterpreteerd kan worden als een (restant van) een ploeglaag. De verhardingen zijn binnen nagenoeg het volledige projectgebied aanwezig. Lokaal zijn uitsparingen aanwezig voor bomen, maar ook hier moet rekening gehouden worden met een minimale bodemverstoring door aanleg en onderhoud van de groenzones.

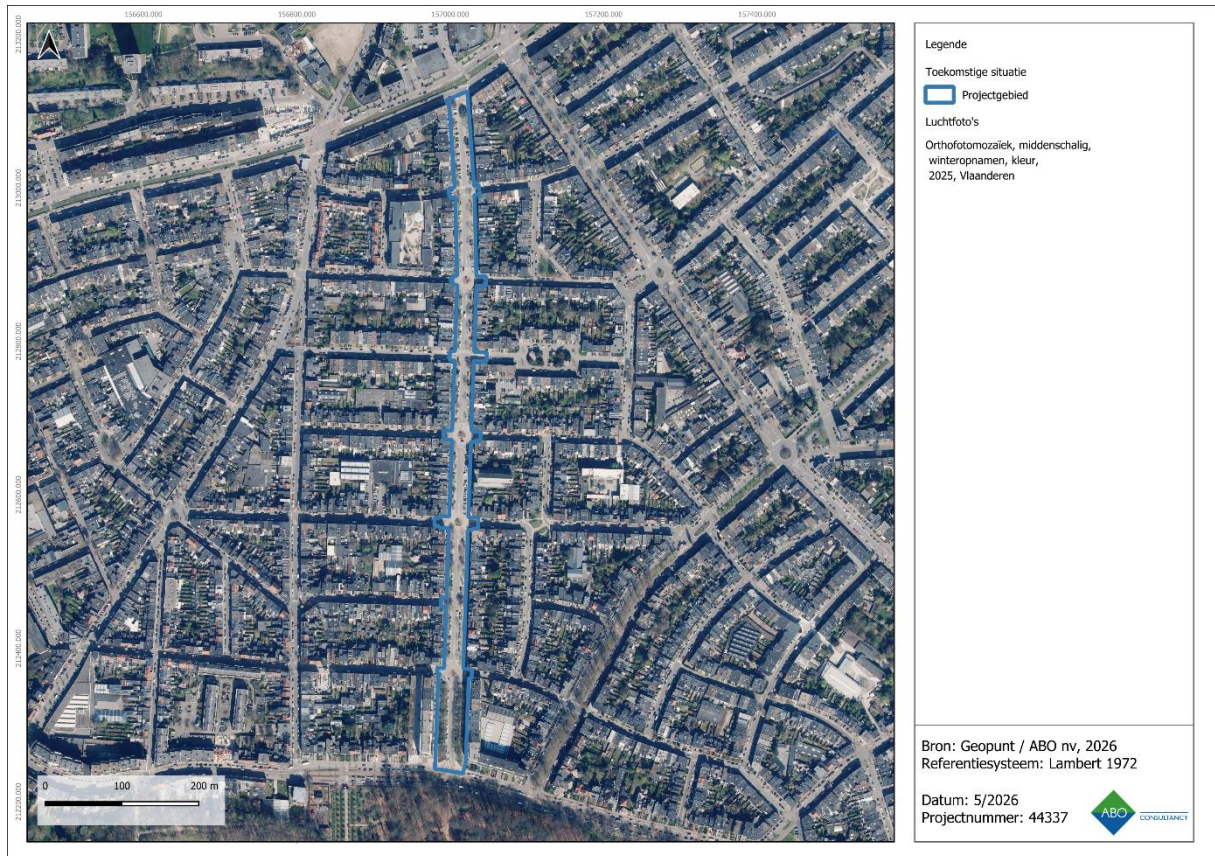
Ter hoogte van de trottoirs zijn aan beide zijden van de wegenis dichte bundels van nutsleidingen aanwezig waaronder gas- en elektriciteitsleidingen. Onder de trottoirs kan worden uitgegaan van een bodemverstoring tot op 1,00m-mv op basis van de uitgraving voor aanleg van leidingen. Dit geldt ook voor alle kruispunten binnen het lijntracé. De trottoirs vormen een rand van 2,5m breed binnen zowel de oostelijke als westelijke rand van het projectgebied.

In het midden van de weg loopt een eivormige gemetste riolering met afmetingen van 0,80m op 1,20m. De ouderdom van de riolering wordt geschat op 100 jaar oud en werd gelijktijdig ontwikkeld met de bebouwing langsheen de straat. De diepte van de leiding is gelijkaardig aan die van de nieuw aan te leggen leidingen en ligt op zo'n 2,00m-mv. Voor aanleg van de leiding wordt uitgegaan van een sleufbreedte van 1,80m.

De plannen van de bestaande toestand en de ontwerpplannen van de nieuwe situatie die zijn aangeleverd door de initiatiefnemer zijn als aparte bijlage toegevoegd aan deze archeologienota om de leesbaarheid te garanderen.¹ Een voorbeeld van het huidige tracé wordt gegeven in Figuur 2. De afbeelding toont de wegenis tussen de Boshovestraat en de Paulus Beyestraat met in het zuiden de kerk. Aan weerszijden van de wegenis zijn dichte bundels van nutsleidingen aanwezig, centraal loopt een waterleiding onder de wegenis. Ter hoogte van kruispunten kruisen bundels nutsleidingen de wegenis dwars.

¹ De dieptes van de rioleringen die op deze plannen zijn weergegeven zijn exclusief de fundering. Om de uit te graven diepte te bepalen dient hier ca. 50 cm bijgeteld te worden. De diepte van de rioleringen die op de plannen, in de tekst, tabellen en figuren hieronder worden aangegeven staan voor de BOK (binnenkant van de onderkant van de buis) tenzij anders vermeld.

Figuur 3: Meest recente orthofoto (2025) met aanduiding van het projectgebied

2.2 TOEKOMSTIGE SITUATIE

2.2.1 ALGEMENE BESCHRIJVING

Het project omvat de aanleg van een optimaal gescheiden rioleringsstelsel ter vervanging van het verouderde gemengde stelsel en de huisaansluitingen die in slechte staat verkeren. Samengaan met deze werken zal de bovenbouw heraangelegd worden met een nieuw wegprofiel met groene middenberm met oog op verfraaien van het wegbeeld en vergroening.

Het vernieuwde **wegprofiel** vanaf de Turnhoutsebaan tot en met het kruispunt met de Plankenbergstraat is zo'n 40m breed. Hier zal het nieuwe wegdek centraal in het tracé komen te liggen met aan weerszijden brede groenzones. De totale oppervlakte van de nieuwe verhardingen bedraagt 18.234,84m² (71,24% van het projectgebied). Het tracé met bijhorende verstoringsdieptes ziet er in typedwarsprofiel uit als volgt (Typedwarsprofiel A, zie Figuur 4):

- Een voetpad van 4m breed bestaande uit 8 cm betonstraatstenen, 3cm zand en 15cm zandcement en geotextiel: in totaal goed voor een verstoringsdiepte van 0,26m-mv.
- Een betonnen keermuur van 0,50m breed met een fundering in schraal beton van 15cm.
- Een strook van 8,96m teelaarde die ingericht zal worden als groenzone; na verwijdering van verharding worden hier geen diepere bodemingrepen verwacht.
- Een fietspad met trottoirbanden van 2m breed bestaande uit 4cm asfalt, 6cm onderlaag asfalt, 20cm steenslagfundering en geotextiel: in totaal goed voor een verstoringsdiepte van 0,30m-mv.

- Een voetpad met trottoirbanden van 1m breed bestaande uit 8cm betonstraatstenen, 3cm zand en 15cm zandcement en geotextiel: in totaal goed voor een verstoringsdiepte van 0,26m-mv.
- Een boordsteen met een fundering in stut en schraal beton van 15cm.
- Een kantstrook met een fundering in schraal beton van 20cm.
- Een rijweg van 5m breed bestaande uit een asfalttoplaag van 4cm, een asfaltonderlaag van 6cm, 20cm steenslagfundering, 25cm onderfundering en geotextiel: in totaal goed voor een verstoringsdiepte van 0,55m-mv.
- Een kantstrook met een fundering in schraal beton van 20cm.
- Een boordsteen met een fundering in stut en schraal beton van 15cm
- Een strook van 12m teelaarde die ingericht zal worden als groenzone; na verwijdering van verharding worden hier geen diepere bodemingrepen verwacht.
- Een betonnen keermuur van 0,50m breed met een fundering in schraal beton van 15cm.
- Een voetpad van 4,50m breed bestaande uit 8 cm betonstraatstenen, 3cm zand en 15cm zandcement en geotextiel: in totaal goed voor een verstoringsdiepte van 0,26m-mv.

Het vernieuwde wegprofiel ten noorden van het kruispunt met de Plankenbergstraat is zo'n 25m breed. Hier zullen beide rijstroken van elkaar gescheiden worden door een centrale groenstrook. Het tracé met bijhorende verstoringsdieptes ziet er in typedwarsprofiel uit als volgt (Typedwarsprofiel D, zie Figuur 5):

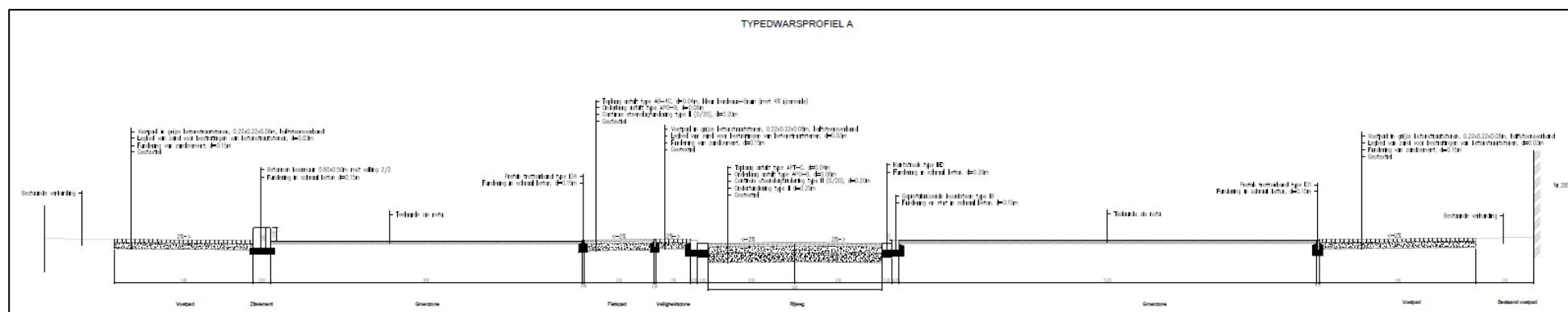
- Een voetpad van 2,20m in betonstraatstenen van 8cm, 3cm zand, 10cm zandcementfundering en geotextiel: in totaal goed voor een verstoringsdiepte van 0,21m-mv.
- Een boomput van 1,80m waarbij een bodemverstoring tot 1,00m-mv verwacht wordt.
- Een boordsteen van 0,40m met een fundering in schraal beton van 15cm.
- Een rijweg van 3,80m met goten met sierdeklaag in natuursteengranulaat van 10cm, 3cm zand, 20cm steenslagfundering, 25cm onderfundering en geotextiel: in totaal goed voor een verstoringsdiepte van 0,58m-mv.
- Een boordsteen van 0,50m met een fundering in schraal beton van 15cm.
- Een strook van 2,30m teelaarde die ingericht zal worden als groenzone; na verwijdering van verharding worden hier geen diepere bodemingrepen verwacht.
- Een zitbank van 0,50m met een fundering in schraal beton van 15cm.
- Een voetpad van 5m in betonstraatstenen van 10cm, 3cm zand, 10cm zandcement en geotextiel: in totaal goed voor een verstoringsdiepte van 0,23m-mv.
- Een rijweg van 3,80m met goten met sierdeklaag in natuursteengranulaat van 10cm, 3cm zand, 20cm steenslagfundering, 25cm onderfundering en geotextiel: in totaal goed voor een verstoringsdiepte van 0,58m-mv.
- Een boordsteen van 0,20m met een fundering in schraal beton van 15cm.
- Een voetpad van 2,20m in betonstraatstenen van 10cm, 3cm zand, 10cm zandcementfundering en geotextiel: in totaal goed voor een verstoringsdiepte van 0,23m-mv.

Binnen het projectgebied wordt een **gescheiden rioleringsstelsel** aangelegd met twee DWA- en twee RWA-leidingen. Deze ontdubbeling wordt voorzien omwille van de grote breedte van de straat. De diameters van de DWA-leidingen variëren tussen 250mm en 1000mm, die van de RWA van 400mm tot 1000mm. De nieuwe DWA-leidingen hebben een diepteligging van 2,27m-mv in het noorden over 2,83m-mv centraal tot 2,66m-mv in het zuiden van het projectgebied. De nieuwe RWA-leidingen hebben een diepteligging van 2,10m-mv in het noorden over 1,84m-mv centraal tot 2,36m-mv in het zuiden van het projectgebied. Gelet op de diepteligging en diameter van de leidingen wordt uitgegaan van een maximale sleufbreedte van 2m. de totale oppervlakte van de aanlegssleuven wordt geschat op 7.649,83m² (29,89% van het projectgebied).

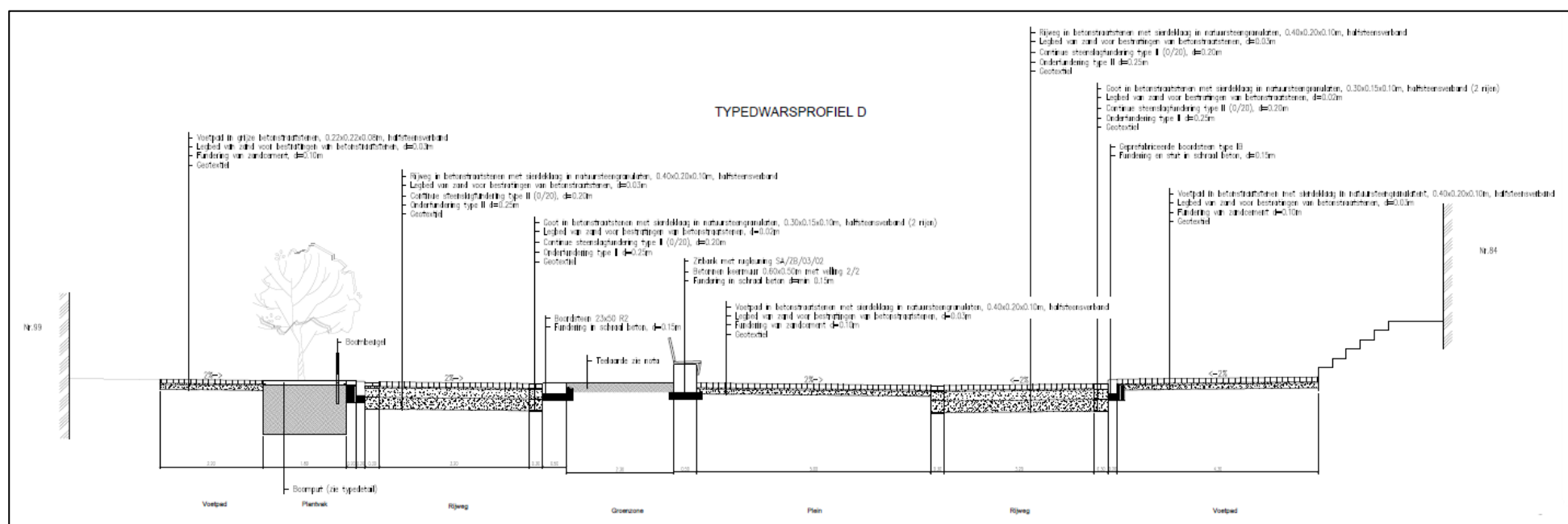
In het kader van het project worden 111 **bomen** gerooid. 57 Van deze bomen hebben een stamomtrek kleiner dan 1 meter en zijn vrijgesteld van de vergunning. De overige bomen hebben een stamomtrek van meer dan 1 meter. In de directe omgeving worden 154 nieuwe bomen aangeplant ter compensatie. De totale oppervlakte van de te rooien bomen bedraagt 678,45m² (2,65% van het projectgebied), verdeeld over een groot aantal niet-aaneengesloten kleine zones met een bodemingreep die verwaarloosbaar is ten opzichte van de bestaande verstoringen. Binnen het nieuwe wegenisontwerp worden boomputten voorzien van 1,80m op 1,80m en een diepte van 1,00m-mv. De totale oppervlakte van deze boomputten bedraagt 234,36m² (0,92% van het projectgebied).

Enkele **wadi's** worden ingericht binnen het wegenisontwerp. Het diepste punt van de wadi's bedraagt 1,20-mv maar de meeste wadi's overschrijden doorgaans de 0,40m-mv niet. De totale oppervlakte van de wadi's bedraagt 98,02m² (0,38% van het projectgebied).

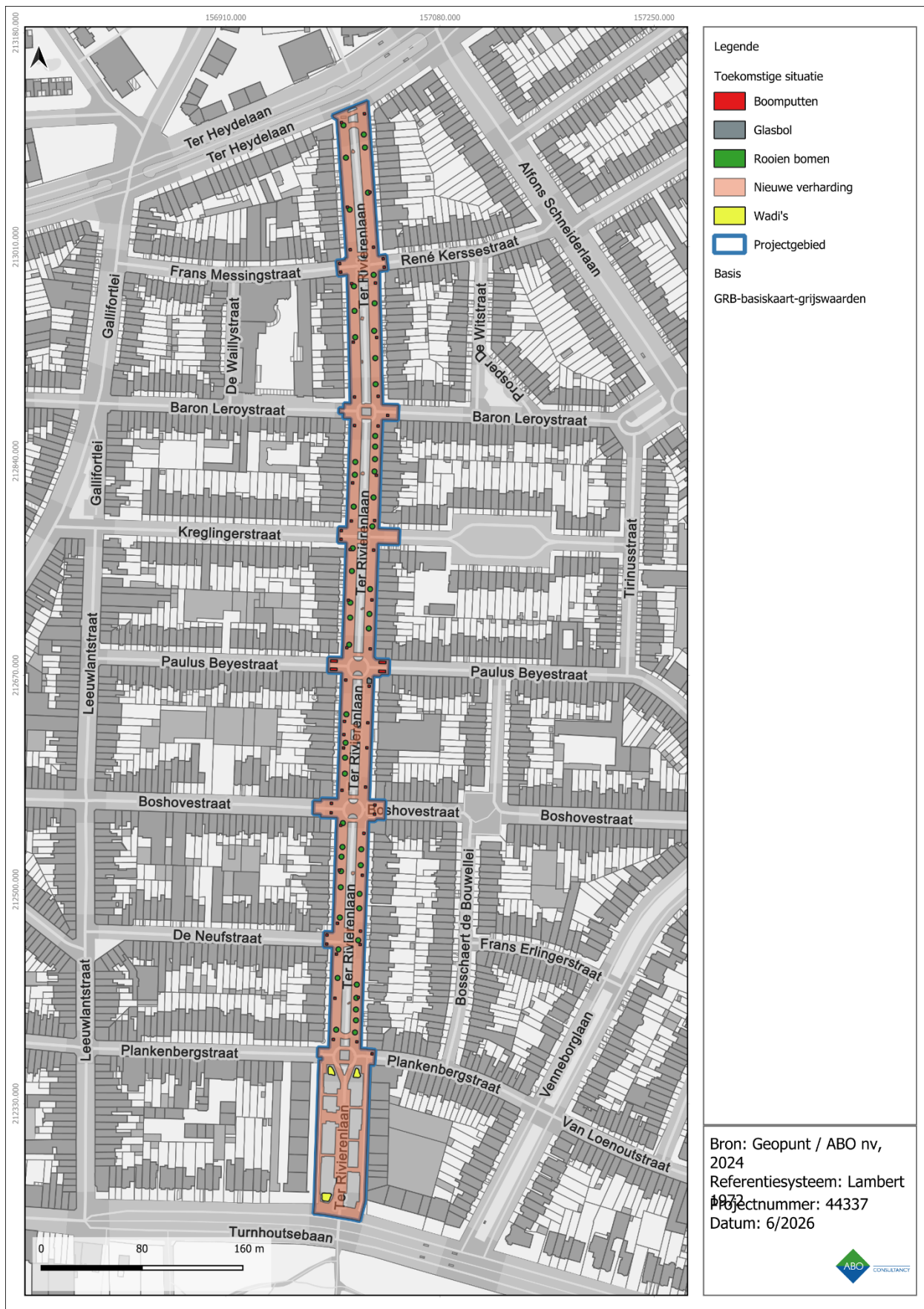
Ter hoogte van het kruispunt van de Ter Rivierenlaan en de Paulus Beyestraat wordt een ondergrondse **glasbol** geplaatst. De geschatte verstoringdiepte bedraagt 3,00m-mv, de oppervlakte van de bodemingreep bedraagt 12,92m² (0,05% van het projectgebied).

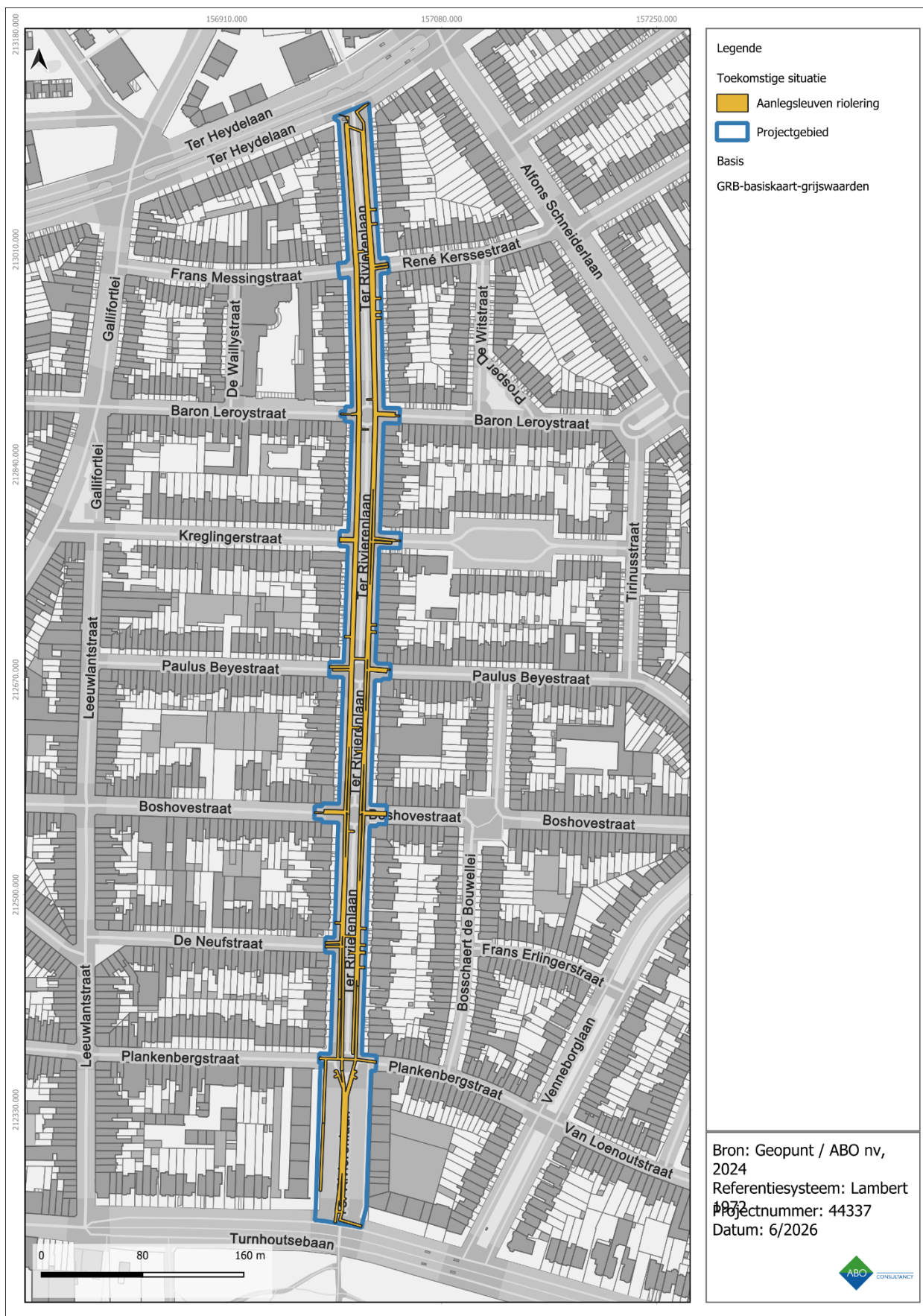
Figuur 4: Typedwarsprofiel A. (Initiatiefnemer 2026)

Figuur 5: Typedwarsprofiel D. (Initiatiefnemer 2026)

Figuur 6: GRB met aanduiding nieuwe weginis, te rooien bomen en wadi's.

Figuur 7: GRB met aanduiding van aanlegsluven voor nieuwe waterleidingen.

2.2.2 IMPACTANALYSE

Wat de voorgenoemde profielen van de wegenis betreft, zijn lokale verschillen mogelijk. Toch kan gesteld worden dat voor het grootste deel van het lijntracé de nieuwe weginrichting naar verwachting nauwelijks een bijkomende verstoring zal veroorzaken ten opzichte van het geplande opbreken van de bestaande wegenis. Waar de nieuwe verhardingen mogelijk wel bijkomende verstoringen zal veroorzaken (in het bijzonder ter hoogte van de nieuwe rijweg) zijn deze maximaal 5m breed. Een dergelijke werkput zou bij archeologisch onderzoek te lijden hebben onder een beperkte breedte van de onderzoekscontext en zonder plaatselijk hoog kennispotentieel slechts leiden tot beperkte kenniswinst.

Hoewel de nieuwe leidingen ook met grote zekerheid de bodem veel dieper zullen verstoren dan de bestaande wegenis, is ook hier sprake van een erg beperkte breedte van de onderzoekscontext die zonder plaatselijk hoog kennispotentieel slechts zal leiden tot beperkte kenniswinst bij archeologisch onderzoek.

Overige bodemingrepen binnen het projectgebied (met name boomputten, wadi's en een glasbol) veroorzaken lokale diepe bodemingrepen binnen kleine niet-aaneengesloten oppervlaktes. Ook hier gelden de argumenten voor de beperkte breedte van de onderzoekscontext bij verder onderzoek.

Tabel 1: Overzicht van de geplande bodemingrepen per niveau

Ingrep	Oppervlakte (m ²)	Diepte geplande verstoring (m-Mv)
Opbreken verhardingen en rooien bomen	25.594,89	0,20 tot 0,50
Aanleg nieuwe verhardingen	18.234,84	0,15 tot 0,58
Aanlegsleuven nieuwe waterleidingen	7.649,83	1,84 tot 2,83
Rooien bomen	678,45	Verwaarloosbaar
Boomputten	234,36	1,00
Wadi's	98,02	1,20
Glasbol	12,92	3,00

2.3 SYNTHESE AARD VAN DE BEDREIGING

De geplande heraanleg van de Ter Rivierenlaan omvat voornamelijk de aanleg van een nieuw gescheiden rioleringsstelsel, de herinrichting van de wegenis en bijkomende ingrepen zoals boomputten, wadi's en een ondergrondse glasbol. Het projectgebied is reeds sterk verstoord door bestaande verhardingen, nutsleidingen en een centrale leiding, waardoor een impact op de oorspronkelijke bodemopbouw verwacht kan worden. De nieuwe verhardingen veroorzaken slechts beperkte bijkomende verstoringen ten opzichte van de bestaande situatie. Diepere bodemingrepen worden vooral verwacht ter hoogte van de rioleringsseuven, die tot circa 2 à 3 m diep reiken, maar deze ingrepen blijven beperkt tot relatief smalle seuven van maximaal 2 m breed. Ook de boomputten, wadi's en de glasbol leiden slechts tot lokale en niet-aaneengesloten verstoringen. Door de smalle onderzoekscontext van zowel de rioleringsseuven als de overige ingrepen is de kans op substantiële kenniswinst gering, tenzij op basis van andere bronnen archeologische resten met een hoog kennispotentieel verwacht kunnen worden. De combinatie van reeds aanwezige bodemverstoringen en de beperkte omvang van de nieuwe ingrepen zorgt ervoor dat de impact op het archeologisch bodemarchief en het potentieel voor aanvullend archeologisch onderzoek beperkt wordt ingeschat

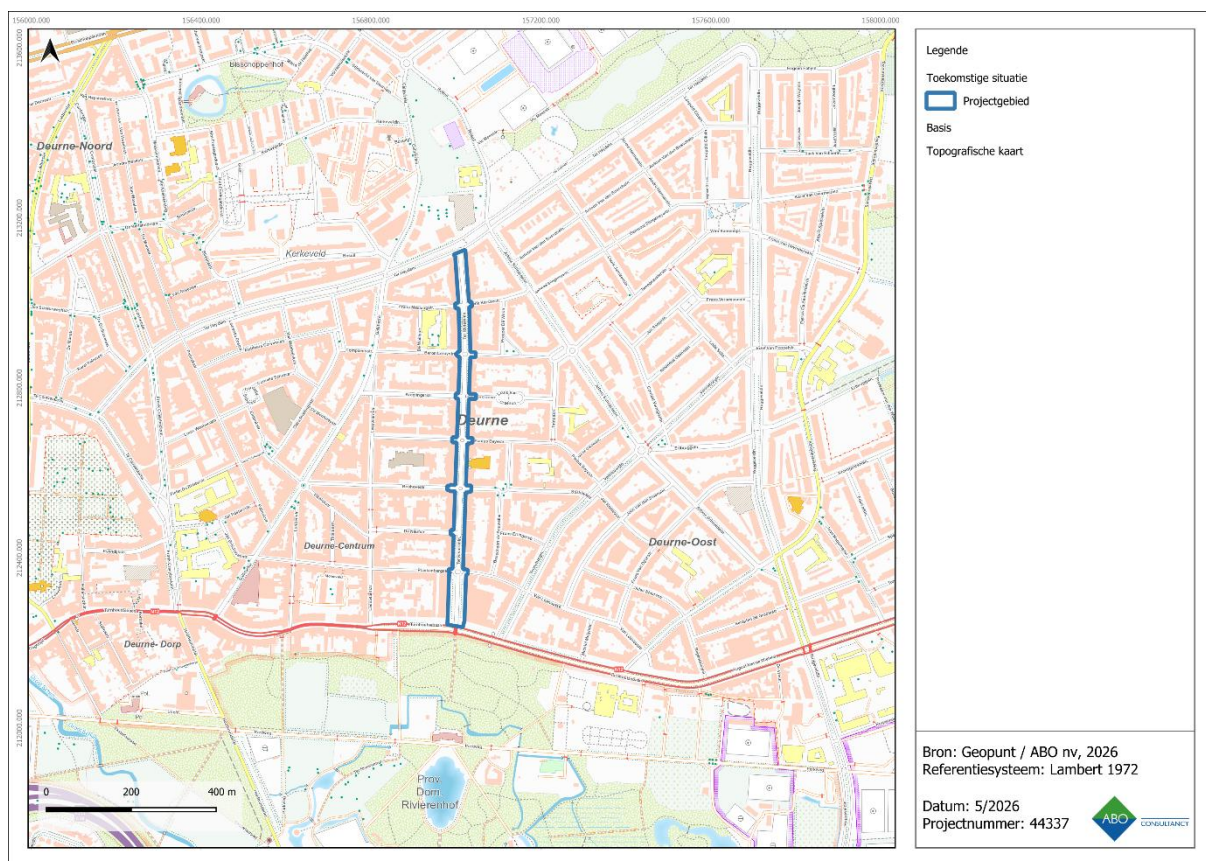
3 LANDSCHAPPELIJKE ANALYSE

3.1 TOPOGRAFISCHE SITUERING

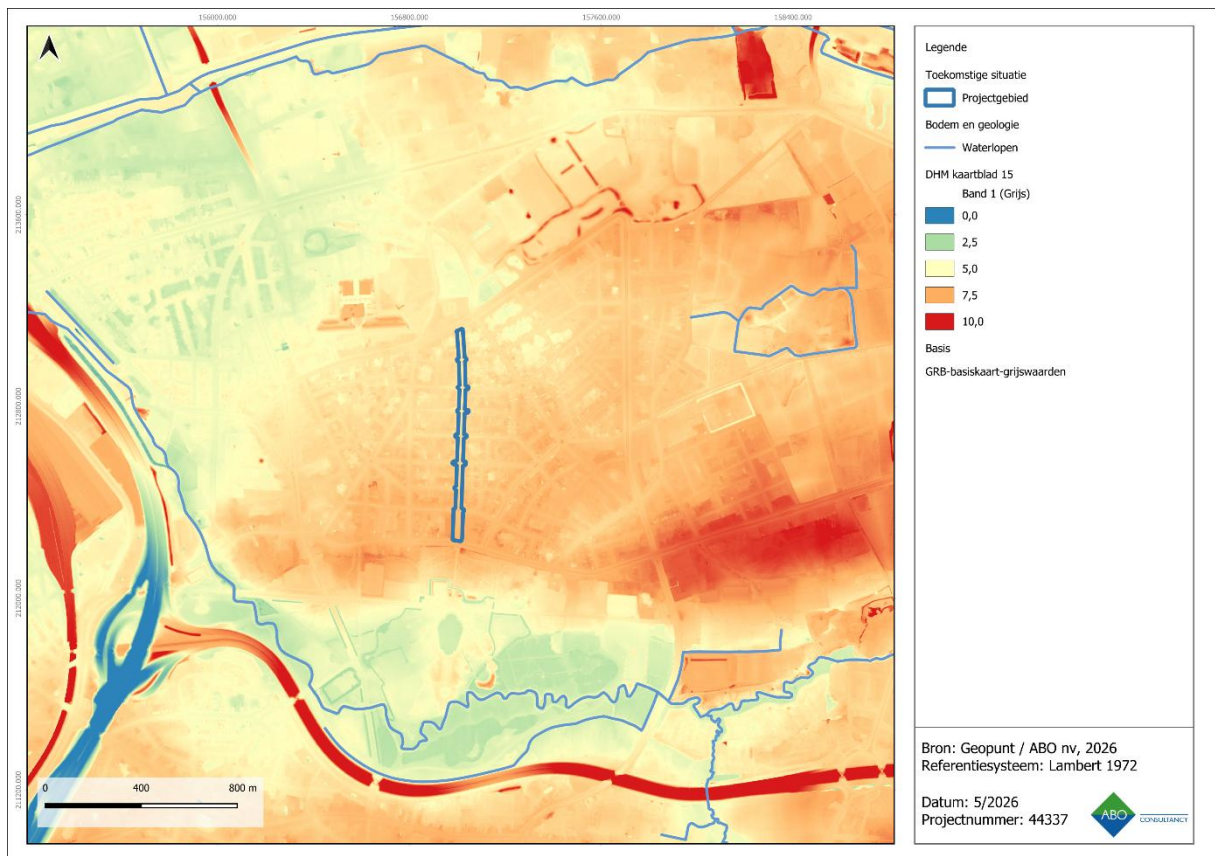
Vanuit landschappelijk standpunt ligt het projectgebied in de Stedelijke gebieden en havengebieden; zones met een hoge bebouwings- en verhardingsgraad in de stedelijke agglomeraties. De topografische kaart plaatst het projectgebied in een sterk bebouwde omgeving, centraal in het Antwerpse district Deurne (Figuur 8).

Het Digitaal Hoogtemodel op macroniveau geeft weer dat het projectgebied gelegen is op een lichte heuvelrug tussen de vallei van het *Groot Schijn* in het zuiden en het *Klein Schijn* in het noorden (Figuur 9). Een dergelijke positie in het landschap vormt een droge plaats van waaruit naar voedsel gezocht kan worden in de natte laagtes en vormt een interessante kampplaats voor jagers-verzamelaars. Op microniveau ligt het projectgebied op een hoogte tussen 5mTAW en 7.5mTAW (Figuur 10). Het hoogteprofiel geeft bijkomend aan dat sprake is van een gestage stijging van noord naar zuid (Figuur 11). Haaks op het zuiden van het projectgebied bevindt zich een heuvelrug die parallel met het *Groot Schijn* oost-west georiënteerd is.

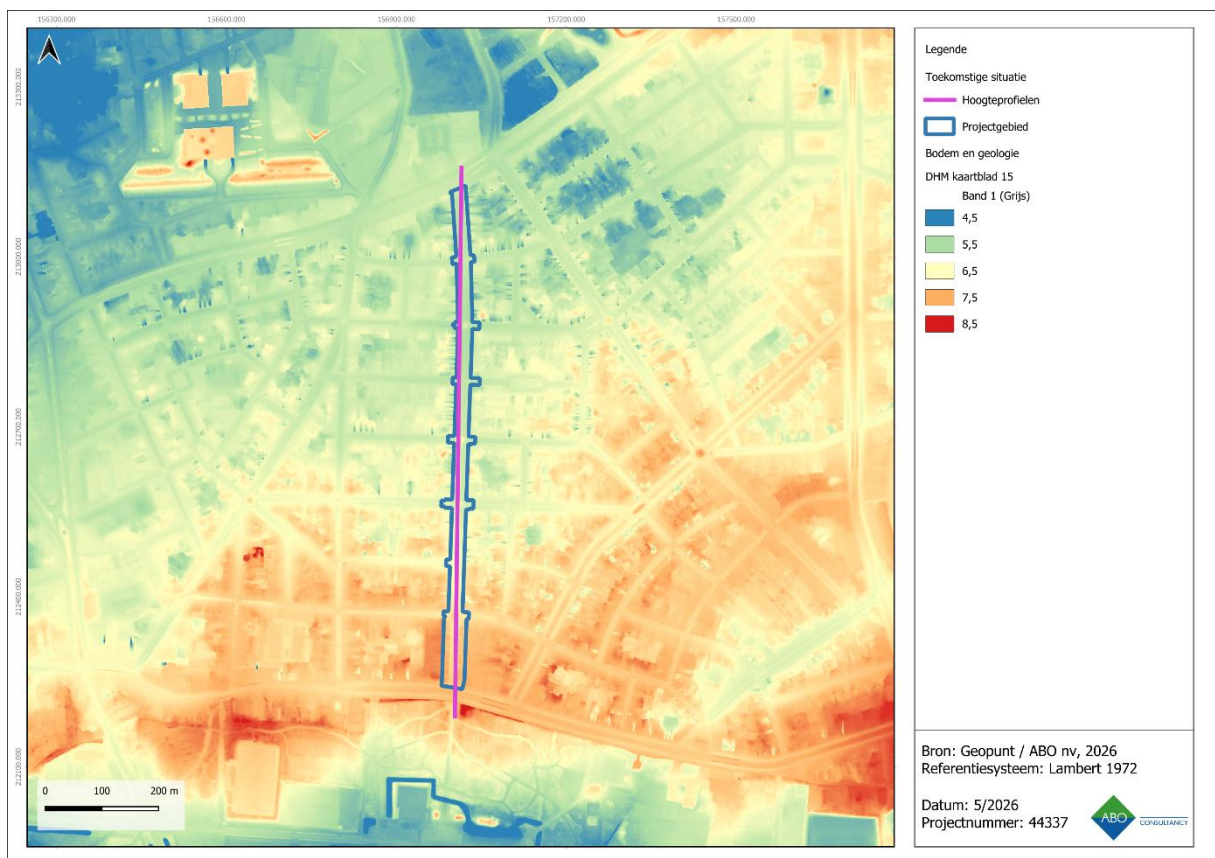
De Skyview geeft omwille van de hoge verhardingsgraad van het projectgebied geen bijkomende informatie (Figuur 12).

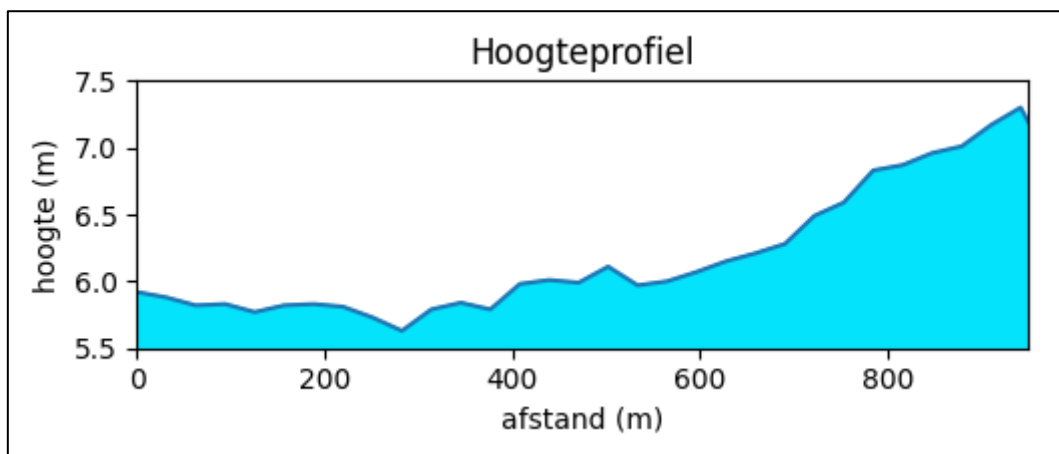
Figuur 8: Topografische kaart met aanduiding van het projectgebied

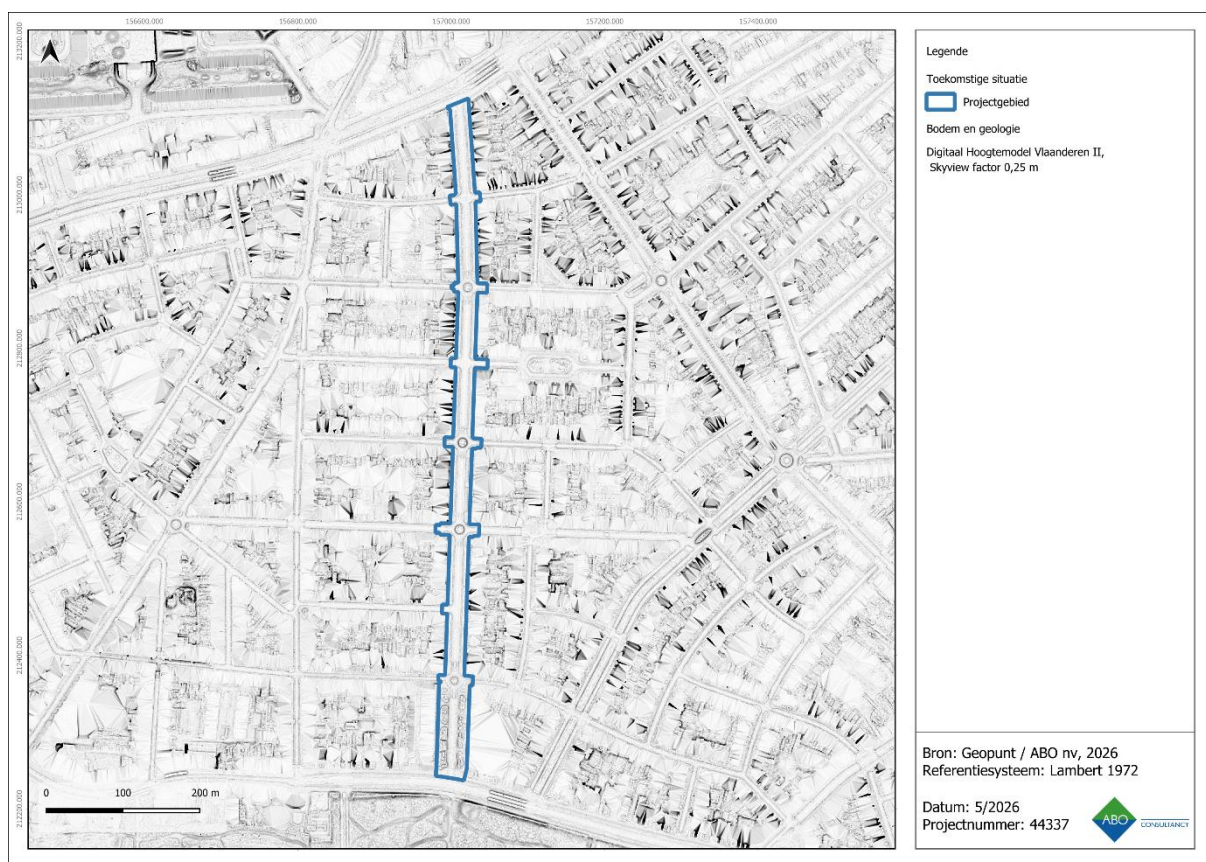
Figuur 9: Digitaal Hoogtemodel (1m) met waterlopen en aanduiding van het projectgebied, macroniveau

Figuur 10: Digitaal Hoogtemodel (1m) met waterlopen en aanduiding van het projectgebied, microniveau

Figuur 11: Hoogteprofiel van noord naar zuid.

Figuur 12: Skyview (factor 0,25 m) met aanduiding van het projectgebied

3.2 BODEMKUNDIGE SITUERING

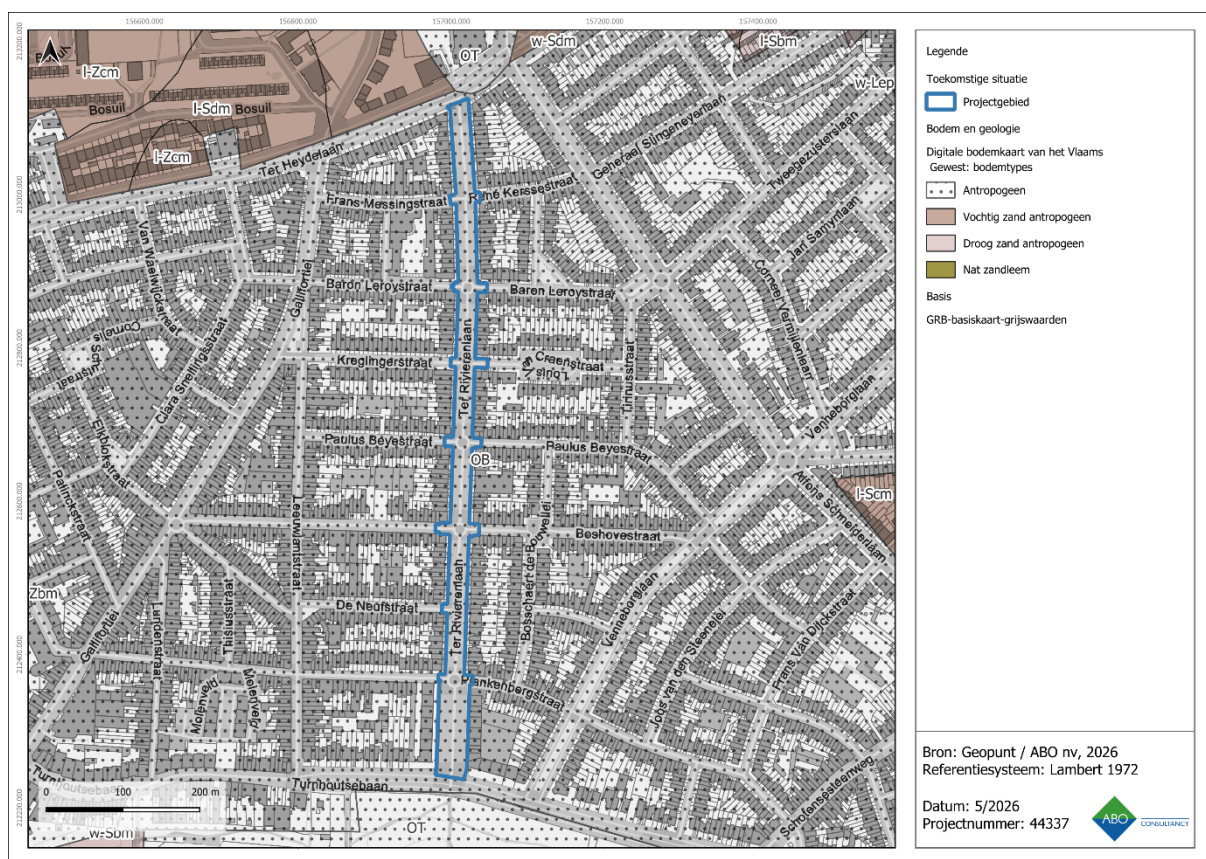
Volgens de gedigitaliseerde Bodemkaart (1950-1970) komt de kartering OB voor ter hoogte van het projectgebied (Figuur 13). Dergelijke bodems zijn door menselijk ingrijpen sterk gewijzigd waardoor werd vastgesteld dat de oorspronkelijke natuurlijke bodemopbouw niet langer aanwezig is, of konden in de voorgenoemde periode niet onderzocht worden door aanwezige bebouwing en/of verharding. In de onmiddellijke omgeving van het projectgebied worden vooral antropogene zandbodems gekarteerd. Deze lemige zandbodems (zoals I-Zcm en I-Sdm) zijn plaggenbodems met een dikke antropogene A-horizont. Dergelijke plaggen kunnen een afdekkend effect hebben op onderliggende archeologisch relevante horizonten waardoor de impact van recente bodemingrepen beperkt kan worden.

Volgens de Quartairgeologische kaart (schaal 1:200.000) bestaat het projectgebied uit type 1 (Figuur 14). Dit type bestaat uit eolische zandafzettingen van het weichseliaan (ruwweg 116.000 tot 11.700 jaar

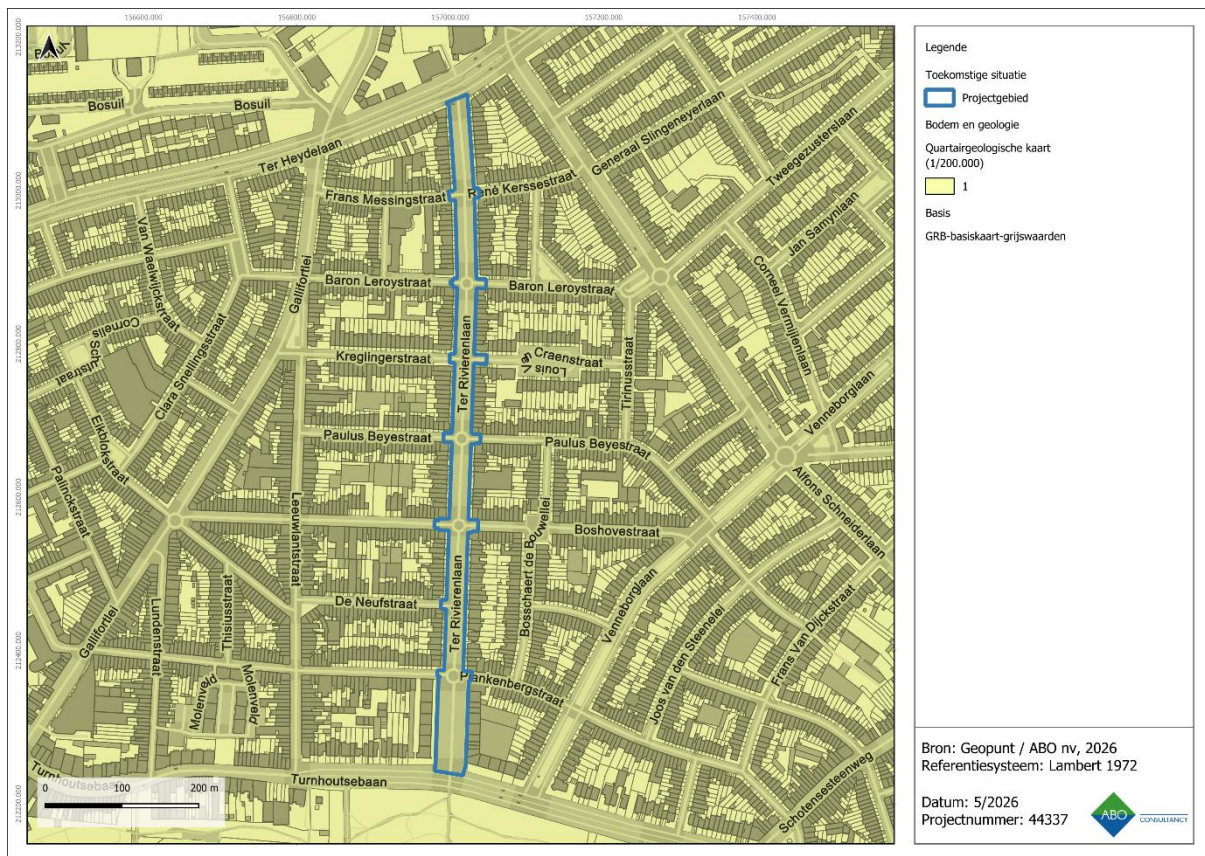
geleden). Indien steentijdartefactensites aanwezig zijn, bevinden deze zich in de eolische dekzanden: meso- en neolithische sites bevinden zich enkel in de top van de eolische dekzanden. Paleolithische sites kunnen zijn dieper bevinden. Er is geen sprake van afdekkende natuurlijke afzettingen uit latere periodes; dit vergroot de impact van antropogene verstoringen op de bodem en verkleint de kans op het *in situ* aantreffen van steentijdartefactensites.

Het projectgebied ligt op de Tertiaire afzettingen van de Formatie van Lillo (Figuur 15). Deze formatie bestaat uit groen tot grijsbruin fijn zand met weinig glauconiet en schelpen aan de basis]. De Tertiaire afzettingen zijn ter hoogte van het projectgebied ondiep aanwezig op een diepte vanaf ca. 2,10m-Mv (zie 3.3, p.21), en worden mogelijk bereikt door de aanleg van nieuwe waterleidingen tijdens de geplande werkzaamheden. Volgens de digitale boring van de Databank Ondergrond Vlaanderen zijn de tertiaire sedimenten hier minimaal 2,58 miljoen jaar oud. Concreet wil dit ook zeggen dat, indien de quartaire sedimenten verdwenen zijn door toedoen van antropogene handelingen, er geen sprake meer is van een archeologisch kennispotentieel.

Er zijn geen onderzoeken bekend in functie van saneringen of milieu- of hygiënische onderzoeken binnen het projectgebied.

Figuur 13: Gedigitaliseerde bodemkaart met aanduiding van het projectgebied

Figuur 14: Gedigitaliseerde Quartairgeologische kaart (1:200.000) met aanduiding van het projectgebied

Figuur 15: Gedigitaliseerde Tertiairgeologische kaart met aanduiding van het projectgebied

3.3 BORINGEN

Binnen de contouren van het projectgebied zijn op de Databank Ondergrond Vlaanderen (DOV) de gegevens van vijf boringen gekend. Alle boringen werden in 2022 geplaatst tot op 10m-mv. Hoewel deze niet geplaatst werden onder archeologische begeleiding, wordt onderzocht of de boorstaten nuttige informatie bevatten voor voorliggend rapport. Alle boringen worden kort besproken van noord naar zuid.

- **5050127:** De verharding reikt tot 0,20m-mv, vervolgens donkerbruin fijn zand tot 1,00m-mv, bruin lemig zand tot 1,50m-mv, beigebruin sterk lemig fijn zand tot 2,50m-mv en vervolgens beigebruin tot donkergroen middelmatig sterk kleihoudend zand met schelpen.
- **5050126:** Er wordt geen verharding vermeld. Donkerbruin fijn zand tot 0,50m-mv, bruin fijn zand tot 1,00m-mv, bruin zandig leem tot 1,50m-mv, lichtbruin leem tot 2,00m-mv en vervolgens lichtbruin tot zwartgroen sterk kleiig middelmatig zand met schelpen.
- **5050128:** De verharding reikt tot 0,20m-mv, vervolgens donkerbruin tot beige lemig zand tot 1,50m-mv, beige zandig leem tot 2,00m-mv en vervolgens bruin tot donkergroen sterk kleiig middelmatig zand met schelpen.
- **5050129:** Er wordt geen verharding vermeld. Donkerbruin fijn zand met inclusies van stenen tot 0,50m-mv, vervolgens bruin lemig zand tot 1,50m-mv, beige leem tot 2,00m-mv en vervolgens bruin tot donkergroen sterk kleiig middelmatig zand met schelpen.
- **5050130:** Er wordt geen verharding vermeld. Bruin tot lichtbruin fijn zand tot 1,50m-mv, vervolgens bruin zandig leem tot 2,00m-mv en bruin sterk kleiig zand met schelpen.

Er zijn geen foto's van de boringen voorhanden en aan de beschrijving van horizonten is steeds (in het bijzonder wat betreft kleurbeschrijving) een subjectieve component aanwezig. Waar door verhardingen werd geboord, reikten deze tot 0,20m-mv. Er wordt geen onderfundering vermeld, al worden in boring 5050129 stenen tot op een diepte van 0,50m-mv aangetroffen. In alle boringen bestaat (uitgezonderd eventuele verhardingen) de toplaag uit een bruine tot donkerbruine laag fijn zand die mogelijk geïnterpreteerd dient te worden als een ploeglaag dan wel het restant van een plaggendeek. In alle boringen komt vanaf een diepte van gemiddeld 2,10m-mv kleihoudend groen zand met schelpenresten voor die mogelijk aanzien kan worden als de top van tertiaire pakketten (formatie van Lillo). Tussen 'ploeglaag' en 'tertiair' wordt leem en zandig leem gekarteerd; mogelijk is hier nog sprake van quartaire afzettingen.

3.4 SYNTHESE HOOFDSTUK 3

Het projectgebied bevindt zich op een licht verhoogde heuvelrug tussen de valleien van het *Groot* en *Klein Schijn*. Deze droge landschappelijke positie was aantrekkelijk voor menselijke activiteiten vanaf de prehistorie en biedt daarom een potentieel voor steentijdvindplaatsen. De ondergrond bestaat uit eolische dekzanden uit het Weichseliaan, waarin vooral mesolithische en neolithische artefactensites kunnen voorkomen. Paleolithische resten kunnen zich dieper bevinden. Tegelijk wordt het archeologisch potentieel beperkt door de sterk verstedelijkte context en de aanwezigheid van verstoorde bodems (OB-bodems), waarbij de oorspronkelijke bodemopbouw grotendeels gewijzigd of verdwenen is. Omdat geen afdekkende natuurlijke sedimenten aanwezig zijn, hebben menselijke ingrepen een grotere impact gehad op eventuele archeologische niveaus, wat de kans op goed bewaarde steentijdsites verkleint. De tertiaire afzettingen van de Formatie van Lillo bevinden zich vanaf circa 2,10 m onder maaiveld; waar deze afzettingen rechtstreeks aan het oppervlak komen, is geen archeologisch kennispotentieel meer aanwezig. Samengevat wijst de landschappelijke ligging op een archeologisch kennispotentieel, vooral voor prehistorische vindplaatsen, maar dit wordt aanzienlijk gereduceerd door de sterke verstedelijking en eerdere bodemverstoringen.

Lokaal kunnen nog goed bewaarde archeologische niveaus aanwezig zijn waar de bodemopbouw intact bleef.

4 ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS

4.1 HISTORISCHE ACHTERGROND²

Deurne ontwikkelde zich van een middeleeuwse, schaars bevolkte parochie tot een sterk verstedelijkt district van Antwerpen. De vroegste concrete historische gegevens dateren uit de 12de eeuw. De oorspronkelijke parochie omvatte naast Deurne ook Borgerhout, Borsbeek en delen van omliggende gemeenten. Hoewel het gebied deel uitmaakte van het hertogdom Brabant en kerkelijk onder Kamerijk viel, werden de grondheerlijke rechten uitgeoefend door de prins-bisschoppen van Luik. Vanaf de late middeleeuwen wisselde de heerlijkheid tussen verschillende machthebbers, waaronder de stad Antwerpen, die vanaf 1561 vrijwel onafgebroken het bestuur uitoefende tot het einde van het Ancien Régime.

Door de nabijheid van Antwerpen ontstond vanaf de 16de eeuw economische activiteit langs de Turnhoutsebaan, maar stedelijke beperkingen en het octrooi van 1685 beperkten ambacht en nijverheid sterk. Hierdoor bleef Deurne hoofdzakelijk gericht op landbouw, bosbouw en tuinbouw. Tegelijk ontstonden vanaf de 16de eeuw meer dan veertig buitenplaatsen en kasteeldomeinen van Antwerpse elitefamilies. Deze domeinen bepaalden eeuwenlang het landschap en stimuleerden de landbouwontwikkeling. Restanten hiervan zijn vandaag nog herkenbaar in kastelen, hoeves en historische wijk- en straatnamen.

Deurne kende in de 19de en vooral de 20ste eeuw een ingrijpende urbanisatie. Na de scheiding van Borgerhout in 1836 groeide de bevolking sterk door migratie vanuit de Kempen. Oude dorpsstructuren rond de Sint-Fredeganduskerk werden uitgebreid met arbeiderswijken, scholen, brouwerijen en nieuwe parochies. Begin 20ste eeuw ontstonden nieuwe woonwijken zoals Molenkwartier, Kronenburg en Ruggeveld. Na de Eerste Wereldoorlog verdwenen de meeste landbouwgronden en voormalige kasteeldomeinen onder grootschalige woningbouw en tuinvijken. Deze ontwikkeling ging gepaard met de aanleg van infrastructuur, scholen, kerken en later hoogbouw.

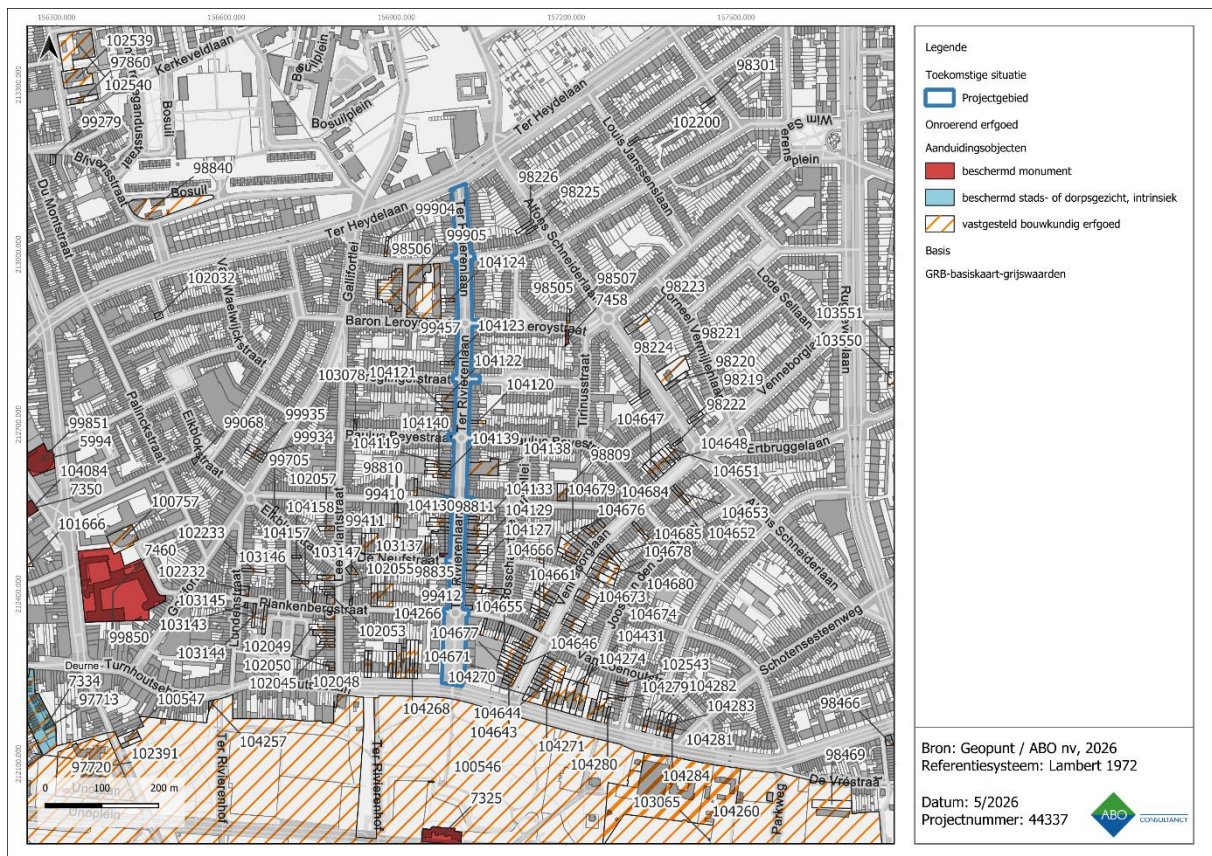
Van het vroegere landelijke karakter bleven uiteindelijk slechts enkele hoeven en groene domeinen bewaard. Historisch waardevolle landschapselementen zijn onder meer Rivierenhof, Boekenbergpark, oude begraafplaatsen en voormalige kasteeldomeinen.

4.2 ERFGOEDWAARDEN

Volgens de Inventaris Onroerend Erfgoed grenst het projectgebied aan verschillende erfgoedwaarden op het projectgebied (Figuur 16). Deze dateren allen uit de 20ste eeuw. Naast de Sint-Rumolduskerk (ID [104138](#)) zijn het allemaal rijhuizen (ID's [5806](#), [103138](#), [104199](#), [104120](#), [104121](#), [104122](#), [104123](#), [104124](#), [104125](#), [104126](#), [104127](#), [104128](#), [104129](#), [104131](#), [104132](#), [104133](#), [104134](#), [104135](#), [104137](#), [104139](#), [104140](#), [104141](#)). De impact van de geplande werkzaamheden op deze beschermde woningen is miniem. Er worden enkel bestaande aansluitingen op nutsleidingen vernieuwd. Los daarvan is de te behalen archeologische kenniswinst bij onderzoek naar woningen uit de 20ste eeuw haast onbestaande.

In de directe omgeving zijn verder nog een groot aantal elementen van waardevol bouwkundig erfgoed aanwezig. Het gaat hierbij hoofdzakelijk om bebouwing uit de nieuwste tijd. Deze worden niet verder besproken gezien hun impact op voorliggende bureaustudie gering is.

² Inventaris Onroerend Erfgoed, 'Deurne'.

Figuur 16: Visuele weergave van de Inventaris Onroerend Erfgoed rondom het projectgebied

4.3 ARCHEOLOGISCHE DATA

In de nabije omgeving van het projectgebied zijn er verschillende meldingen uit de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) bekend van archeologische sporen en/of vondsten die een licht kunnen werpen op menselijke occupatie in het verleden (Figuur 17 en Tabel 2). Het gaat hier voornamelijk om resten uit de late middeleeuwen en nieuwe tijd. In mindere mate zijn er ook meldingen van archeologisch erfgoed uit de steentijden, metaaltijden, Romeinse tijd, nieuwste tijd en de wereldoorlogen.

Gelet op de lengte van het projectgebied, net geen 900m, toont de kaart waarnemingen uit een wijde omgeving. In de onmiddellijke omgeving van het projectgebied zijn echter nagenoeg geen waarnemingen bekend. Dit heeft waarschijnlijk te maken met de bebouwingsexplosie in Deurne in het begin van de 20ste eeuw. Hierbij werd haast geheel Deurne noord en centraal versnipperd in 1000den kleine percelen met woningen die er tot op de dag van vandaag staan. Het gebrek aan CAI-waarnemingen ter hoogte van het projectgebied dient eerder aanzien te worden als een kennishiaat dan een afwezigheid van archeologisch kennispotentieel.

Bij inschatting van het archeologisch kennispotentieel voor bepaalde periodes dient ook rekening gehouden te worden met de landschappelijke context. De waarnemingen in de omgeving werden verdeeld over 4 deelgebieden die afzonderlijk worden besproken. Het projectgebied vormt de overgang tussen een oost-west georiënteerde heuvelrug in het zuiden en de vallei van het *Klein Schijn* in het noorden.

Heuvelrug

Het zuiden van het projectgebied bevindt zich ter hoogte van een oost-west georiënteerde heuvelrug. Het aantal gekende waarnemingen ter hoogte van deze heuvelrug is klein. De oudste waarneming is een concentratie aan lithische artefacten uit het **mesolithicum** op zo'n 400m ten zuidoosten van het projectgebied (150969). Deze waarneming bevindt zich op de zuidflank van de heuvelrug, in de overgang

naar de vallei van het *Groot Schijn*. In een gelijkaardige context werd een los lithisch artefact opgeboord bij vooronderzoek (226724). Waarnemingen uit de metaaltijden, Romeinse tijd en middeleeuwen zijn niet gekend. Enkele waarnemingen wijzen op de aanwezigheid van bebouwing uit de **nieuwe tijd** (366125, 366126). Tot slot werd ook een bunker uit de Tweede Wereldoorlog aangetroffen als toevalsvondst.

Vallei Klein Schijn

In het noorden gaat het projectgebied gestaag over in de vallei van het *Klein Schijn*. De oudste vondst dateert uit de **steentijden** en is een lithisch artefact dat werd aangetroffen bij veldkartering (106416). Bij een opgraving werd een waterput uit de **ijzertijd** gevonden (105026). Waarnemingen uit de Romeinse tijd en vroege middeleeuwen zijn niet gekend. Uit de (volle) **middeleeuwen** dateert een motte (105032).

Uit de **nieuwe tijd** zijn uit deze vallei enkele waarnemingen bekend waaronder een burcht (104728), landhuizen (104730, 105026, 105404), walgrachtsite (222522), hoeves (104717, 366002) en aardewerkfragmenten aangetroffen bij veldkartering. Als toevalsvondst werd een kanon uit de **Eerste Wereldoorlog** geborgen (224348).

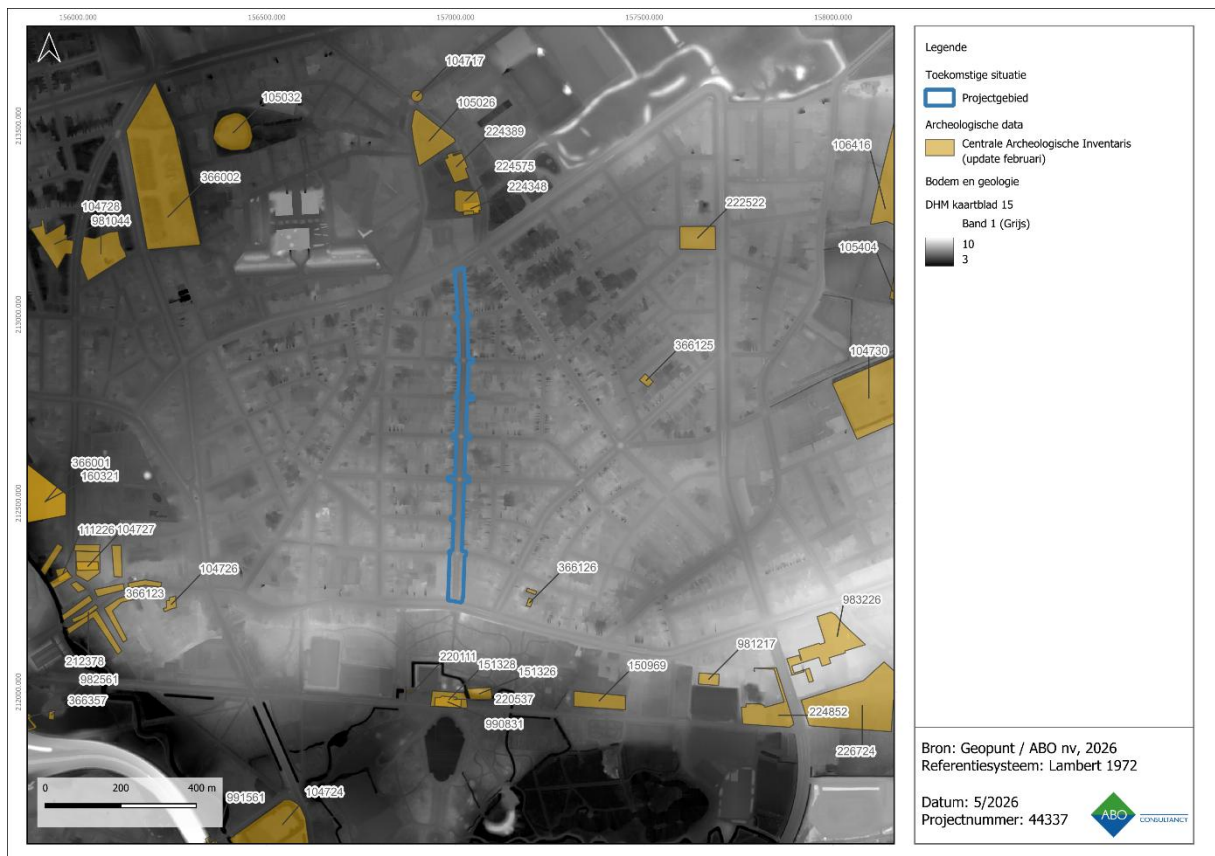
Vallei Groot Schijn

De heuvelrug is in het zuiden steiler wanneer deze overgaat naar de vallei van het *Groot Schijn*. Waarnemingen uit de steentijden, metaaltijden en Romeinse tijd zijn niet gekend. De vroegste waarnemingen dateren uit de **late middeleeuwen** en bestaan uit een schans of schranshoeve (104727) en een hoeve (151328). Uit de **nieuwe tijd** zijn vooral ter hoogte van het Rivierenhof muurresten en grachten uit de nieuwe tijd aangetroffen (220111, 220537, 990831) alsook een ijskelder en tuinpaviljoen (151326) en kuilen en paalkuilen (991561).

Centrum Deurne

De historische dorpskern van Deurne bevindt zich op ongeveer 1km ten zuidwesten van het projectgebied. Er zijn geen waarnemingen uit de steentijden bekend. De oudste resten bestaan uit losse aardewerkvondsten die aangetroffen werden bij een opgraving en dateren uit de **ijzertijd** en de **Romeinse tijd** (366001). Uit de **middeleeuwen** dateert de Sint-Fredeganduskerk (104717) die mogelijk al een 10de-eeuwse voorganger heeft. Ook werden bij een opgraving resten van beschoeiing en aardewerk aangetroffen.

Uit de **nieuwe tijd** dateert wat bebouwing waaronder hoeves (104726, 336123), de pastorie (111226) en een brouwerij (212378). Net ten westen van de dorpskern loopt de Brialmontomwalling uit de nieuwste tijd (366357). Tot slot wees luchtfotografie op de ligging van een linie uit de Eerste Wereldoorlog (160321).

Figuur 17: Visuele weergave van de Centrale Archeologische Inventaris in de dichte omgeving

Tabel 2: Overzicht van de CAI-locaties in de omgeving van het projectgebied

CAI	Locatie	Datering	Omschrijving	Bron
104717	Den Bosuil	Nieuwe tijd	Hoeve	Erfgoedonderzoek
104724	Sterckshof	Middeleeuwen (laat)	Schans of schranshoeve	Erfgoedonderzoek
104726	Koraalplaats 1-2-3	Nieuwe tijd	Hoeve	Erfgoedonderzoek
104727	Sint-Fredeganduskerk	Middeleeuwen (vol)	Kerk	Erfgoedonderzoek
104728	Kasteel te Couwelaar	Nieuwe tijd	Burcht	Erfgoedonderzoek
104730	Kasteel Zwarte Arend	Nieuwe tijd	Landhuis	Erfgoedonderzoek
105026	Kasteel Gallifort	- IJzertijd - Nieuwe tijd	- Waterput, aardewerk - Landhuis	Opgraving
105032	Bisschoppenhof 1	Middeleeuwen (vol)	Motte	Kaartstudie, syntheseonderzoek, erfgoedonderzoek

CAI	Locatie	Datering	Omschrijving	Bron
105404	Kasteel Ertbrugge	Nieuwe tijd	Landhuis	Erfgoedonderzoek
106416	Muggelei I (WG 30)	- Steentijd - Middeleeuwen (vol tot laat)	- Lithisch artefact - Aardewerk	Veldkartering
111226	Pastorie Sint-Fredegandus	Nieuwe tijd	Pastorie	Erfgoedonderzoek
150969	Rivierenhof – Rozenhof	Steentijd (mesolithicum)	Lithische artefacten	Vooronderzoek, toevalsvondst, veldkartering, booronderzoek
151326	Rivierenhof 6	Nieuwe tijd	Ijskelder, tuinpaviljoen	Vooronderzoek
151328	Rivierenhof 7	Middeleeuwen (laat)	Hoeve	Historische studie
160321	Antwerpen-Turnhoutstelling 90	WO I	Linie	Luchtfotografie
212378	Cogelsplein	Nieuwe tijd	Hoeve, brouwerij, herberg	Toevalsvondst, evaluerend terreinonderzoek
220111	Rivierenhof 8	Nieuwe tijd	Gracht, muren	Opgraving
220537	Rivierenhof 9	Nieuwe tijd	Kuilen, gracht	Opgraving
222522	Wim Saerensplein	Nieuwe tijd	Landhuis, walgrachtsite, beek	Opgraving
224348	Alfons Schneiderlaan 355	WO I	Artillerie	Toevalsvondst, evaluerend terreinonderzoek
224389	Alfons Schneiderlaan	Recent	Recente sporen	Vooronderzoek
224575	Alfons Schneiderlaan	Recent	Recente sporen	Vooronderzoek
224852	Ruggevelddaan 471 De pintere piste	Recent	Betonnen funderingen	Vooronderzoek
226724	Ruggevelddaan	Steentijd	Lithisch artefact	Vooronderzoek
366001	Kerkheuvel (van 't Kerkhover hof)	- IJzertijd - Romeinse tijd	- Aardewerk - Aardewerk	Opgraving

CAI	Locatie	Datering	Omschrijving	Bron
		• Middeleeuwen (vol tot laat)	• Aardewerk, beschoeiing	
366002	Bisschoppenhof 2	• Middeleeuwen	• Onbekend	Erfgoedonderzoek
366123	Deurne 2	• Nieuwe tijd	• Nederzetting	Kaartstudie
366125	Kasteel Venneborg I	• Nieuwe tijd	• Nederzetting	Kaartstudie
366126	Rivierenhof 3	• Nieuwe tijd	• Nederzetting	Kaartstudie
366357	Brialmont 19	• Nieuwste tijd	• Verdedigingsgo rdel	Historische studie, kaartstudie
981044	Lakborslei 339 Deurne	• Recent	• Recente sporen	Proefsleuvenonderzoek
981217	De Vréstraat	• WO II	• Bunker	Toevalsvondst, syntheseonderzoek
982561	Rivierenhof	• Nieuwste tijd	• Dierlijk bot	Toevalsvondst
983226	Ruggeveldlaan 496	• Recent	• Recente sporen	Vooronderzoek
990831	Kasteel Rivierenhof	• Nieuwe tijd	• Funderingen, muurresten	Vooronderzoek
991561	Sterckhofslei	• Middeleeuwen (laat) tot nieuwste tijd	• Kuilen, paalkuilen	Vooronderzoek

In de directe omgeving van het projectgebied werden er sinds de wetswijziging van 2016 ook verschillende archeologienota's (AN), nota's (N) en eindverslagen (EV) gepubliceerd. Er is geen sprake van recente onderzoeken die plaats hebben gevonden ter hoogte van verharde lijntracés. De rapporten van deze onderzoeken bieden geen relevante info voor de inschatting van de bodembewaring ter hoogte van het projectgebied. Waar de onderzoeken leidden tot archeologische kenniswinst, werden hun resultaten al besproken bij de waarnemingen van de Centrale Archeologische Inventaris.

4.4 CARTOGRAFISCHE EN ICONOGRAFISCHE BRONNEN

Een belangrijke bron van informatie is historisch kaartmateriaal. Hierbij moet wel rekening gehouden worden met het feit dat de eerste bruikbare kaarten pas vanaf de 16de eeuw of later voorhanden zijn. Pas vanaf de 19de eeuw verschijnen de eerste gedetailleerde kaarten. Eventueel eerder aanwezige middeleeuwse structuren zijn mogelijk reeds verdwenen en zijn dus niet meer opgenomen in recentere bronnen.

De Fricx-kaart (1712) wordt niet toegevoegd omwille van een lage wetenschappelijke waarde. De oudste raadpleegbare relevante cartografische bron is de **Ferrariskaart** uit het einde van de 18de eeuw (Figuur 18). Op deze kaart is de straat *Ter Rivieren* nog niet aanwezig. Van noord naar zuid doorkruist het projectgebied voornamelijk akkerland. Halverwege het tracé wordt wel de tuin van een omgrachte site aangesneden met de naam *Blanckenbergh*. De bebouwing zelf bestaat uit één enkel gebouw met omgrachting en naar het

noorden een uitgebreide aangelegde tuin. Voor deze locatie is heden geen CAI-waarneming aanwezig;³ het gebouw bestaat vandaag de dag ook niet meer. Een korte relevante geschiedenis wordt aangetroffen in een boek over de geschiedenis van Deurne en Borgerhout: Op 5 december 1647 kocht de kapelaan van de Onze-Lieve-Vrouwekerk te Antwerpen twee percelen land nabij de molen van Deurne. Deze percelen heetten het *Eyckblock* en het *Leeuwlant*. Hij bouwde hier een ‘omwaterd speelhuis’ dat hem omwille van schulden in 1657 ontnomen wordt en toekomt aan Servaas Thisius.⁴ Het is niet geweten of voorafgaand aan de bouw van het speelhuis reeds bebouwing aanwezig was. In 1920 wordt het *Planckenberghof* gesloopt. De straten Leeuwlantstraat, Eikblokstraat Kasteelstraat, Plankenberghof en Thisiusstraat verwijzen nog naar (de verschillende historische benamingen van) dit voormalig landgoed.⁵ Verder in deze tekst zal naar het landgoed verwezen worden als Plankenberghof. Ook langs de noordwestelijke grens van het projectgebied is bebouwing aanwezig.

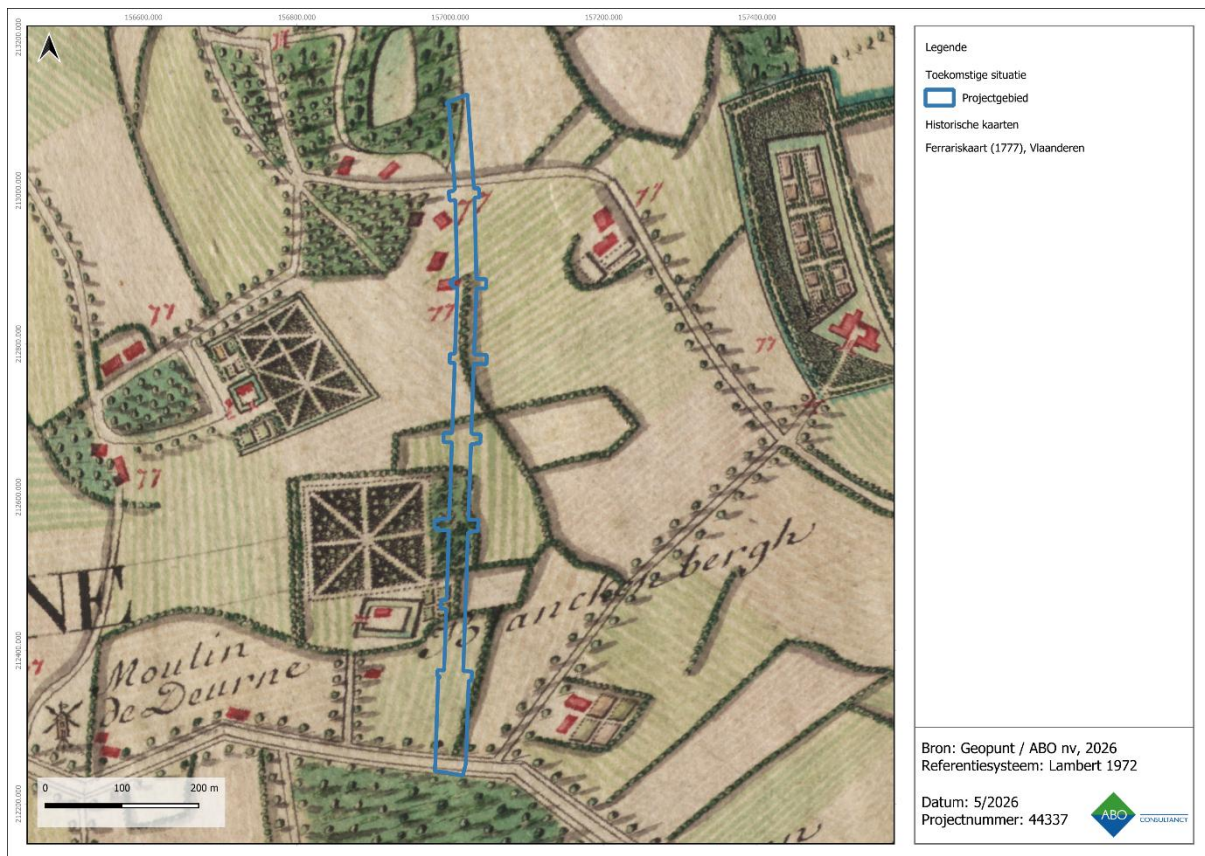
De **Atlas der Buurtwegen** uit het midden van de 19de eeuw is een kadasterkaart waarvan de perceelsgrenzen zeer nauwkeurig werden opgetekend (Figuur 19). Deze kaart geeft geen gegevens weer over het grondgebruik in deze periode. Plankenberghof bestaat in deze periode uit drie gebouwen. De perceelsindeling zoals zichtbaar op de Ferrariskaart vertaalt zich vrij goed naar de Atlas der Buurtwegen. Interessant hierbij is dat enkele grachten op de Buurtwegenkaart overeenstemmen met de randen van de eerder weergegeven tuinen. Deze kunnen dus ook aanzien worden als de begrenzing van het landgoed. Hierbij kan gesteld worden dat binnen de begrenzing van de grachten een kennispotentieel geldt voor de nieuwe tijd. Kanttekening hierbij is dat het projectgebied voornamelijk een landschapstuin doorsnijdt waarbinnen weinig duidelijke bodemsporen verwacht worden die mogelijk al sterk geraakt werden door aanleg van de recente wegenis en bebouwing. Mogelijk valt historische bebouwing in het noorden net binnen de grenzen van het projectgebied.

De **Vandermaelenkaart** uit dezelfde periode is topografisch en laat zich minder goed georefereren (Figuur 20). De getoonde situatie leunt sterk aan bij die van de Buurtwegenkaart. Ook de kadasterkaart van **Popp** dateert uit deze periode (Figuur 21). De bebouwing van Plankenberghof is naar het noordwesten uitgebreid. De bebouwing uit het noorden kent een andere oriëntatie en is mogelijk niet te vereenzelvigen met die van de andere 19de-eeuwse kaarten. Op de **topografische kaart van 1873** (Figuur 22) verschijnt voor het eerst een voorloper van de Ter Rivierenlaan. De getoonde wegenis kent geen recht verloop. De tuinen van Plankenberghof lijken meer ingericht als landschapstuin. In het noorden is een brugje aanwezig.

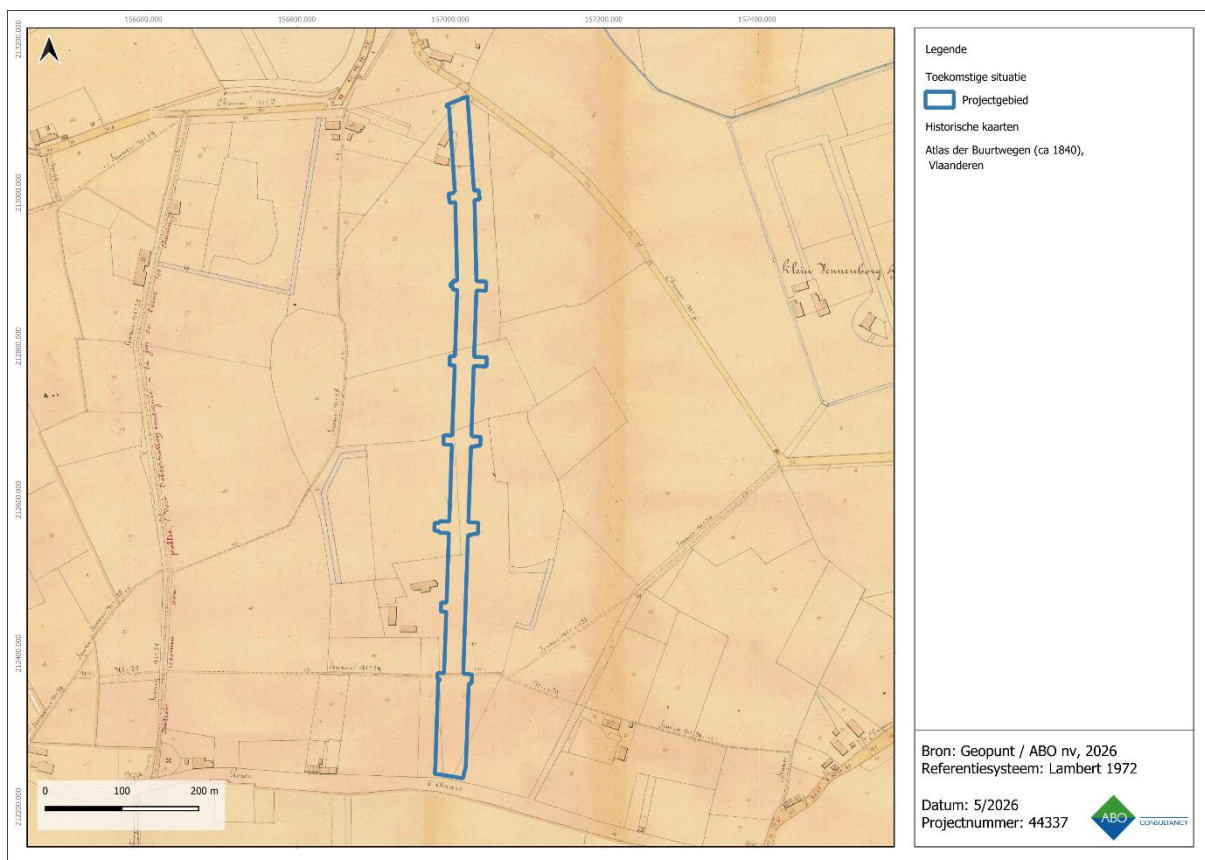
³ De gegevens betreffende het landgoed zullen aangeleverd worden aan het Agentschap Onroerend Erfgoed met de suggestie het toe te voegen aan de CAI.

⁴ Stockmans 1899, p. 160-161.

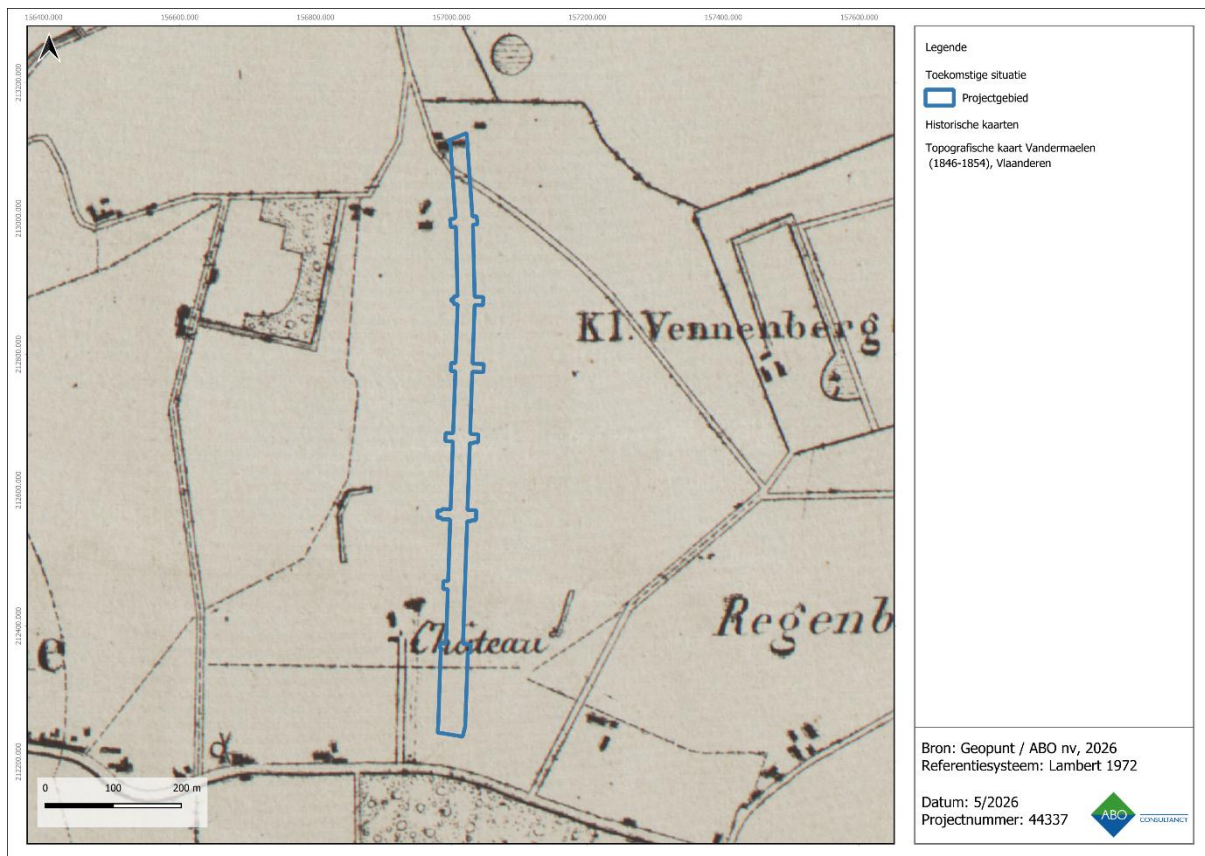
⁵ Inventaris Onroerend Erfgoed, ‘Thisiusstraat’.

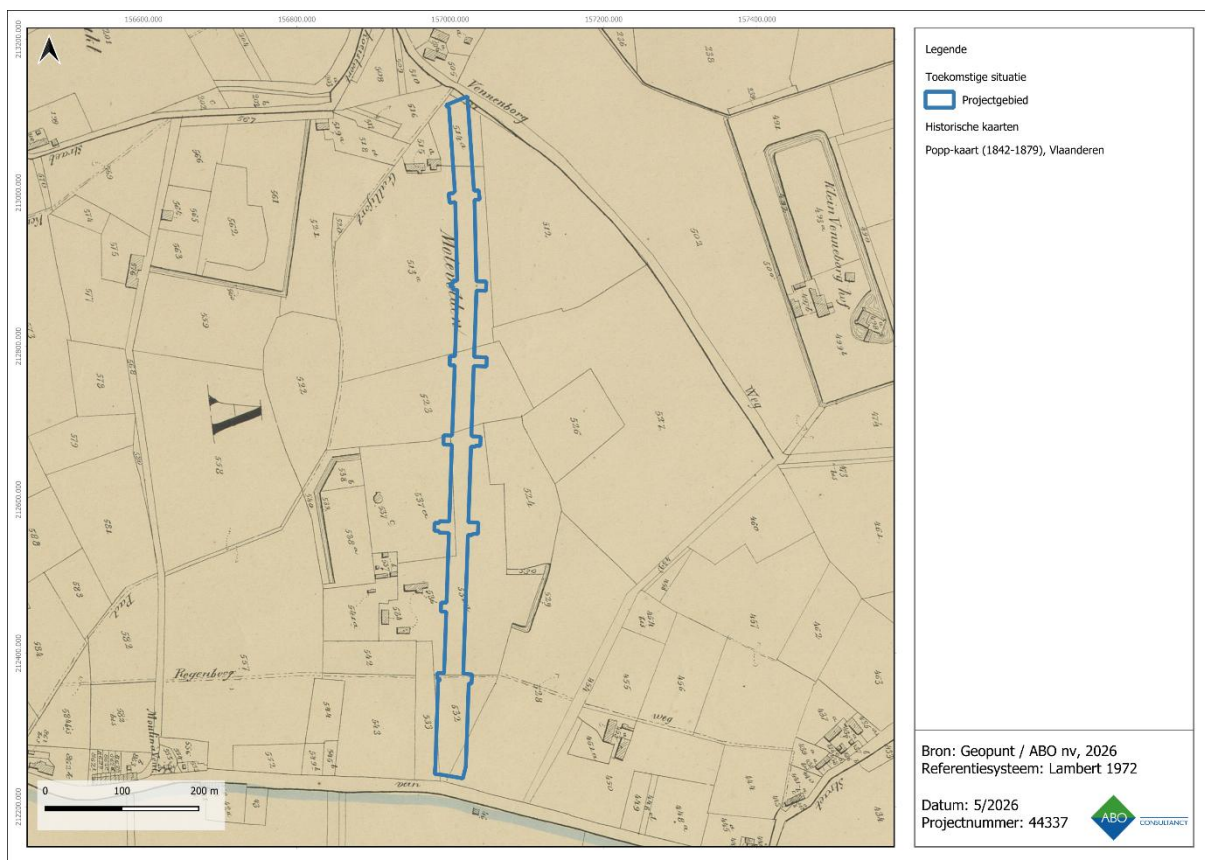
Figuur 18: Ferrariskaart met aanduiding van het projectgebied

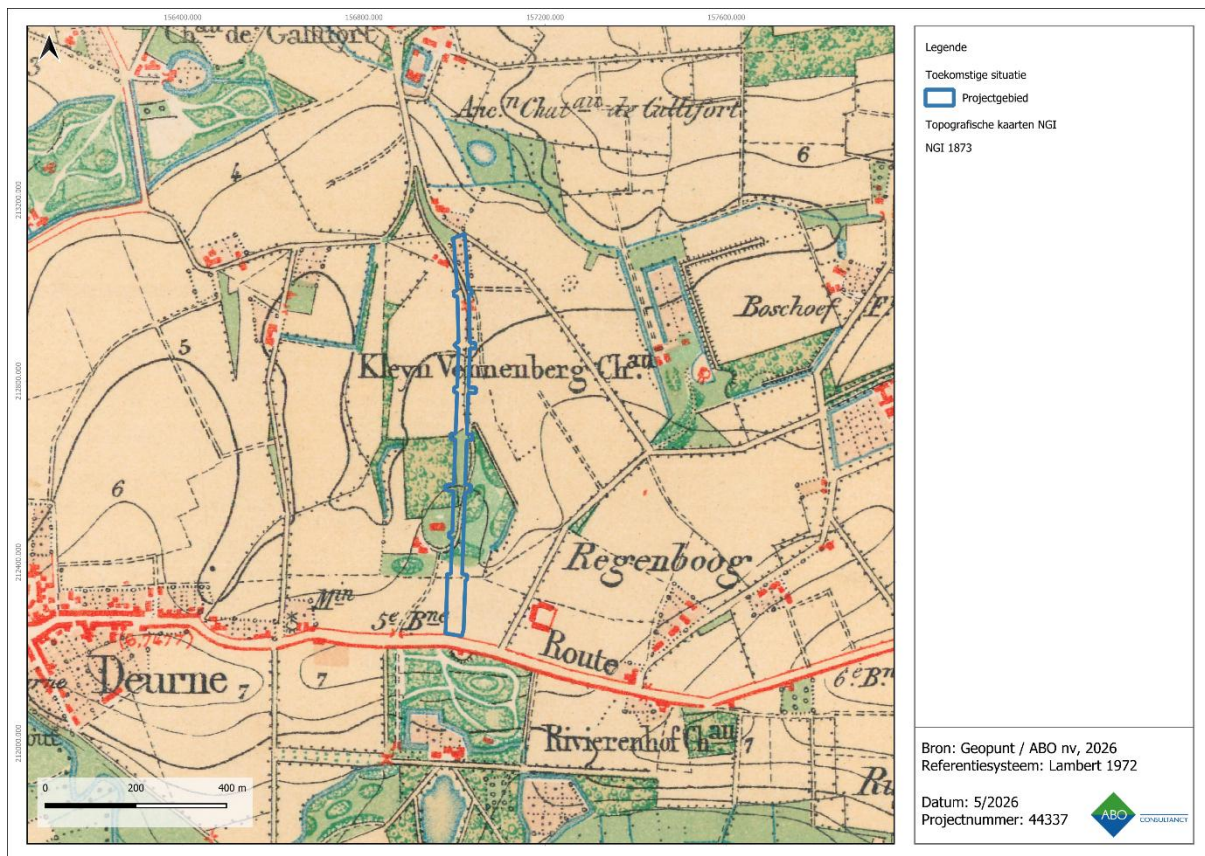
Figuur 19: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het projectgebied

Figuur 20: Vandermaelenkaart met aanduiding van het projectgebied

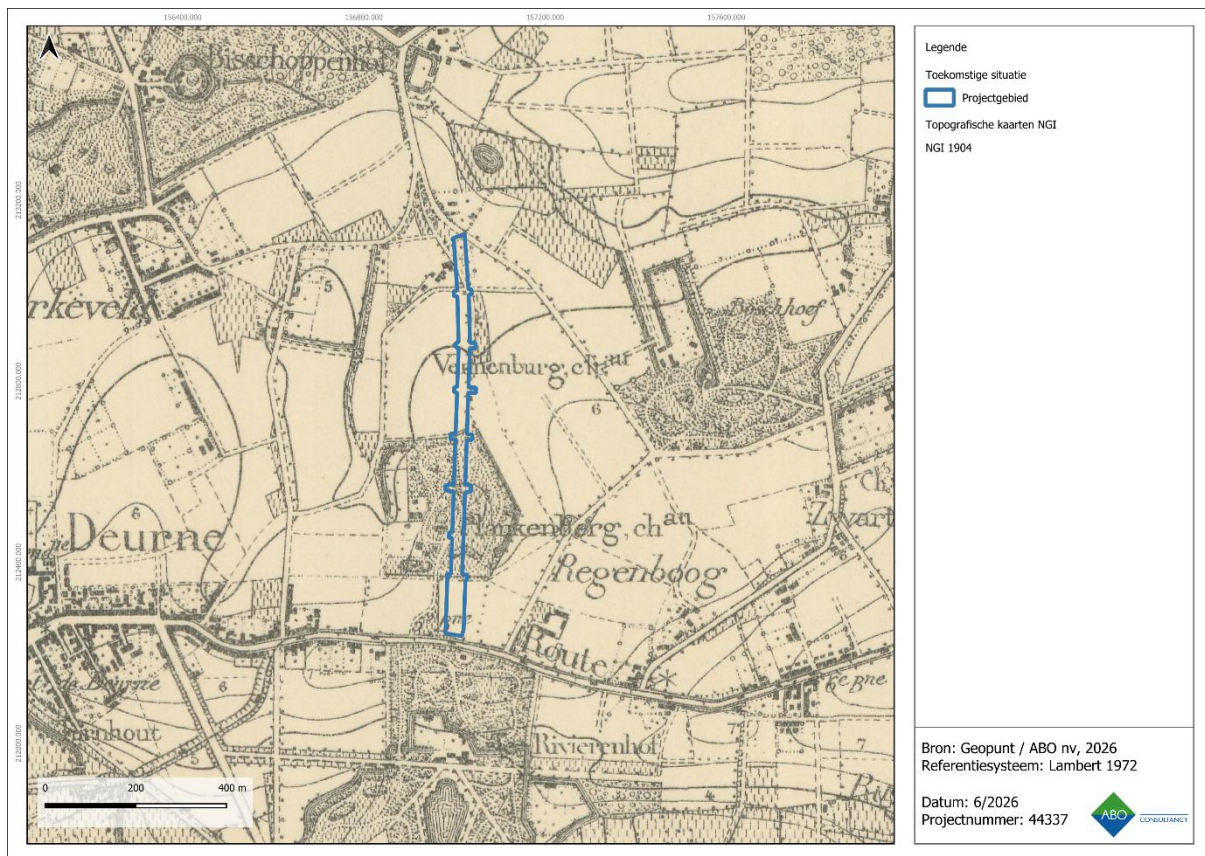
Figuur 21: Poppkaart met aanduiding van het projectgebied

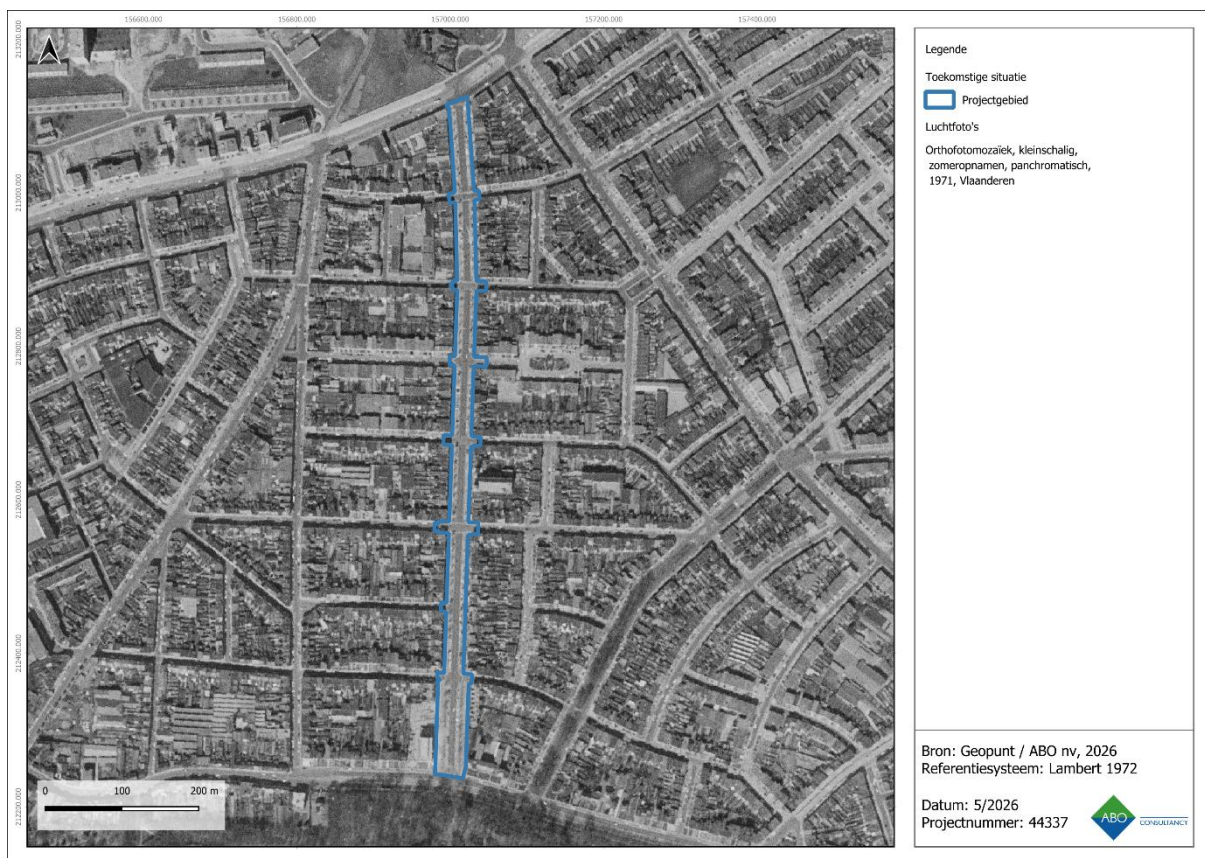
Figuur 22: Topografische kaart van 1873 met aanduiding van het projectgebied

4.5 ORTHOFOTOGRAFISCHE EN TOPOGRAFISCHE BRONNEN VANAF 1900

Op de **topografische kaart van 1904** (Figuur 23) wordt *Plankenberg* genoemd als kasteel (*chau*). De wegenis kronkelt door het landschapspark. De aanzet wordt gegeven voor enkele dwarswegen. De door het NGI aangeboden kaart van 1939 biedt voor het projectgebied geen enkele wijziging: mogelijk betreft het hetzelfde kaartblad. Echter is geweten uit bouwkundig erfgoed (zie 4.2, p. 23) dat tijdens het Interbellum rijwoningen werden gebouwd aan weerszijden van de weg. De orthofoto van 1971 toont de volledige wijk volgebouwd (Figuur 24). Hiermee wordt reeds de hedendaagse situatie bij benadering bereikt.

Figuur 23: Topografische kaart van 1904 met aanduiding van het projectgebied

Figuur 24: Orthofotomosaïek uit 1971 met aanduiding van het projectgebied

4.6 SYNTHESE ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS

In de directe omgeving zijn archeologische vondsten gekend vanaf het mesolithicum tot en met de wereldoorlogen, waaronder lithische artefacten, een ijzertijdwaterput, een middeleeuwse motte, hoeves, kastelen en militaire relictten. Het gebrek aan gekende archeologische waarnemingen binnen het projectgebied zelf wordt beschouwd als een kennishiaat, veroorzaakt door een gebrek aan onderzoek de intense 20ste-eeuwse bebouwing, en niet als bewijs voor de afwezigheid van archeologisch erfgoed. Historische kaarten tonen dat delen van het projectgebied vanaf de 17de eeuw deel uitmaakten van het landgoed Plankenberg, een omgrachte buitenplaats met gebouwen, tuinen en mogelijk verdwenen structuren. Het projectgebied loopt echter door de landschapstuin van het landgoed waarvan de ondiepe bodemsporen waarschijnlijk al geraakt werden bij aanleg van de recente wegenis en bebouwing. Mogelijk bevinden zich langs het tracé nog resten van historische bebouwing die op 19de-eeuwse kaarten zichtbaar zijn.

5 BESLUIT

5.1 POTENTIEEL TOT KENNISVERMEERDERING

Deze archeologienota werd opgemaakt door ABO nv naar aanleiding van stedenbouwkundige handelingen in de vorm van riolerings- en wegeniswerken ter hoogte van de Ter Rivierenlaan te Deurne (district van de stad Antwerpen). Het doel van dit bureauonderzoek is om een inschatting te maken van het potentieel tot kennisvermeerdering op basis van een impactanalyse van de werkzaamheden in combinatie met de ontsloten landschappelijke en historische of archeologische gegevens. De resultaten van het bureauonderzoek kunnen als volgt samengevat worden.

De geplande heraanleg van de Ter Rivierenlaan omvat voornamelijk de aanleg van een nieuw gescheiden rioleringsstelsel, de herinrichting van de wegenis en bijkomende ingrepen zoals boomputten, wadi's en een ondergrondse glasbol. Het projectgebied is reeds sterk verstoord door bestaande verhardingen, nutsleidingen en een centrale leiding, waardoor een impact op de oorspronkelijke bodemopbouw verwacht kan worden. De nieuwe verhardingen veroorzaken slechts beperkte bijkomende verstoringen ten opzichte van de bestaande situatie. Diepere bodemingrepen worden vooral verwacht ter hoogte van de rioleringsseuven, die tot circa 2 à 3 m diep reiken, maar deze ingrepen blijven beperkt tot relatief smalle seuven van maximaal 2 m breed. Ook de boomputten, wadi's en de glasbol leiden slechts tot lokale en niet-aaneengesloten verstoringen. Door de smalle onderzoekscontext van zowel de rioleringsseuven als de overige ingrepen is de kans op substantiële kenniswinst gering, tenzij op basis van andere bronnen archeologische resten met een hoog kennispotentieel verwacht kunnen worden. De combinatie van reeds aanwezige bodemverstoringen en de beperkte omvang van de nieuwe ingrepen zorgt ervoor dat de impact op het archeologisch bodemarchief en het potentieel voor aanvullend archeologisch onderzoek beperkt wordt ingeschat.

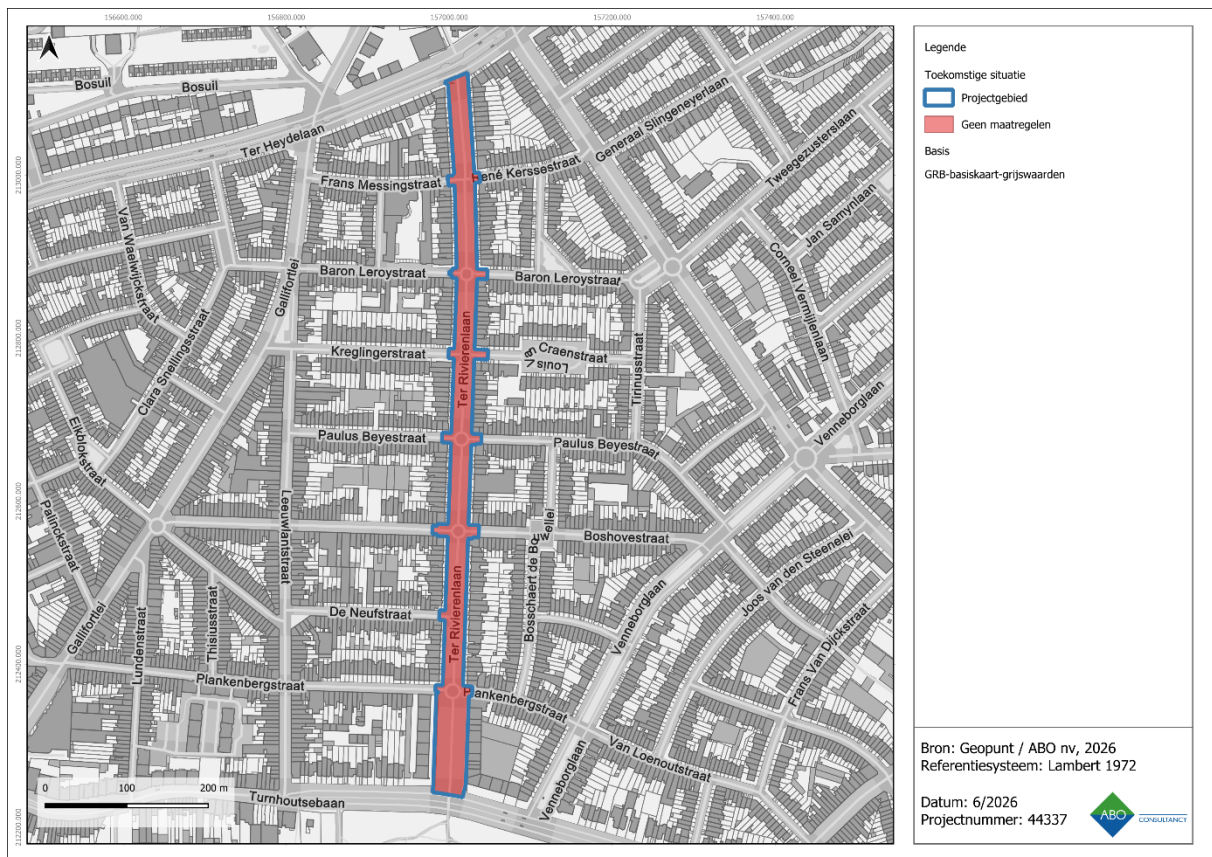
Het projectgebied bevindt zich op een licht verhoogde heuvelrug tussen de valleien van het *Groot* en *Klein Schijn*. Deze droge landschappelijke positie was aantrekkelijk voor menselijke activiteiten vanaf de prehistorie en biedt daarom een potentieel voor steentijdvindplaatsen. De ondergrond bestaat uit eolische dekzanden uit het Weichseliaan, waarin vooral mesolithische en neolithische artefactensites kunnen voorkomen. Paleolithische resten kunnen zich dieper bevinden. Tegelijk wordt het archeologisch potentieel beperkt door de sterk verstedelijkte context en de aanwezigheid van verstoorde bodems (OB-bodems), waarbij de oorspronkelijke bodemopbouw grotendeels gewijzigd of verdwenen is. Omdat geen afdekkende natuurlijke sedimenten aanwezig zijn, hebben menselijke ingrepen een grotere impact gehad op eventuele archeologische niveaus, wat de kans op goed bewaarde steentijdsites verkleint. De tertiaire afzettingen van de Formatie van Lillo bevinden zich vanaf circa 2,10 m onder maaiveld; waar deze afzettingen rechtstreeks aan het oppervlak komen, is geen archeologisch kennispotentieel meer aanwezig. Samengevat wijst de landschappelijke ligging op een archeologisch kennispotentieel, vooral voor prehistorische vindplaatsen, maar dit wordt aanzienlijk gereduceerd door de sterke verstedelijking en eerdere bodemverstoringen. Lokaal kunnen nog goed bewaarde archeologische niveaus aanwezig zijn waar de bodemopbouw intact bleef.

In de directe omgeving zijn archeologische vondsten gekend vanaf het mesolithicum tot en met de wereldoorlogen, waaronder lithische artefacten, een ijzertijdwaterput, een middeleeuwse motte, hoeves, kastelen en militaire relictten. Het gebrek aan gekende archeologische waarnemingen binnen het projectgebied zelf wordt beschouwd als een kennishiaat, veroorzaakt door een gebrek aan onderzoek de intense 20ste-eeuwse bebouwing, en niet als bewijs voor de afwezigheid van archeologisch erfgoed. Historische kaarten tonen dat delen van het projectgebied vanaf de 17de eeuw deel uitmaakten van het landgoed Plankenbergh, een omgrachte buitenplaats met gebouwen, tuinen en mogelijk verdwenen structuren. Het projectgebied loopt echter door de landschapstuin van het landgoed waarvan de ondiepe

bodemsporen waarschijnlijk al geraakt werden bij aanleg van de recente wegenis en bebouwing. Mogelijk bevinden zich langs het tracé nog resten van historische bebouwing die op 19de-eeuwse kaarten zichtbaar zijn.

5.2 AFWEGING NOODZAAK VERDER VOORONDERZOEK

Op basis van bovenstaande argumenten kan geconcludeerd worden dat de kans op archeologische kenniswinst laag is, waardoor er **geen verdere maatregelen** voor het volledige projectgebied (25.594,89m²) worden geadviseerd. Er wordt hierbij wel benadrukt dat er nog steeds een meldingsplicht geldt voor archeologische toevalsvondsten.

Figuur 25: Overzicht van het archeologisch advies met betrekking tot het projectgebied

6 BIBLIOGRAFIE

Atlas Cadastral parcellaire de la Belgique, Philippe-Christian Popp, uitgegeven in 1842-1879, schaal 1:5000.

Atlas van de Buurtwegen, opgesteld naar aanleiding van de wet op de buurtwegen van 10 april 1841, schaal 1:2.500 (overzichtsplannen schaal 1:10.000).

Geopunt Vlaanderen, Orthofoto's 1971, 1979-1990, 2002-2003, 2014, 2015, 2016, 2020, [online], <http://www.geopunt.be> (geraadpleegd op 5-6-2026)

Kaart van Villaret, Institut National de l'Information Géographique et Forestière, Sint-Mande (France), CH 292, uitgegeven in 1745, schaal 1:14.400.

Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden voor Zijn Koninklijke Hoogheid de Hertog Karel Alexander van Lotharingen, Jozef Jean François de Ferraris, Koninklijke Bibliotheek van België, uitgegeven in 1770-1778, schaal 1:11.520 herleid naar 1:25.000.

Inventaris Onroerend Erfgoed. z.d. 'Deurne'. Geraadpleegd 29 mei 2026. <https://inventaris.onroenderfgoed.be/themas/13665>.

Inventaris Onroerend Erfgoed. z.d. 'Thisiusstraat'. Geraadpleegd 29 mei 2026. <https://inventaris.onroenderfgoed.be/themas/2412>.

Stockmans, J. B. 1899. *Deurne en Borgerhout sedert de vroegste tijden tot heden*. Vol. 3. Stoomdrukkerij van L. Braeckmans.

Topografische kaart van België, Philippe Vandermaelen, uitgegeven in 1846-1854, schaal 1:20.000.

Topografische kaarten, 1873, 1904, 1939, 1969, 1981, 1989, [online], www.cartesius.be, (geraadpleegd op 5/6/2026)

7 LIJSTEN

7.1 LIJST VAN FIGUREN

Figuur 1: GRB basiskaart met aanduiding van het projectgebied	5
Figuur 2: Voorbeeld van de bestaande situatie tussen de Boshovestraat en de Paulus Beyestraat	8
Figuur 3: Meest recente orthofoto (2025) met aanduiding van het projectgebied	9
Figuur 4: Typedwarsprofiel A. (Initiatiefnemer 2026)	12
Figuur 5: Typedwarsprofiel D. (Initiatiefnemer 2026)	12
Figuur 6: GRB met aanduiding nieuwe wegenis, te rooien bomen en wadi's	13
Figuur 7: GRB met aanduiding van aanlegsleuven voor nieuwe waterleidingen.	14
Figuur 8: Topografische kaart met aanduiding van het projectgebied	16
Figuur 9: Digitaal Hoogtemodel (1m) met waterlopen en aanduiding van het projectgebied, macroniveau	17
Figuur 10: Digitaal Hoogtemodel (1m) met waterlopen en aanduiding van het projectgebied, microniveau	17
Figuur 11: Hoogteprofiel van noord naar zuid	18
Figuur 12: Skyview (factor 0,25 m) met aanduiding van het projectgebied	18
Figuur 13: Gedigitaliseerde bodemkaart met aanduiding van het projectgebied	19
Figuur 14: Gedigitaliseerde Quartairgeologische kaart (1:200.000) met aanduiding van het projectgebied	20
Figuur 15: Gedigitaliseerde Tertiairgeologische kaart met aanduiding van het projectgebied	20
Figuur 16: Visuele weergave van de Inventaris Onroerend Erfgoed rondom het projectgebied	24
Figuur 17: Visuele weergave van de Centrale Archeologische Inventaris in de dichte omgeving	26
Figuur 18: Ferrariskaart met aanduiding van het projectgebied	30
Figuur 19: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het projectgebied	30
Figuur 20: Vandermaelenkaart met aanduiding van het projectgebied	31
Figuur 21: Poppkaart met aanduiding van het projectgebied	31
Figuur 22: Topografische kaart van 1873 met aanduiding van het projectgebied	32
Figuur 23: Topografische kaart van 1904 met aanduiding van het projectgebied	33
Figuur 24: Orthofotomozaïek uit 1971 met aanduiding van het projectgebied	33
Figuur 25: Overzicht van het archeologisch advies met betrekking tot het projectgebied	36
Figuur 26: Overzicht van het archeologisch advies met betrekking tot het projectgebied	41

7.2 LIJST VANTABELLEN

Tabel 1: Overzicht van de geplande bodemingrepen per niveau	15
Tabel 2: Overzicht van de CAI-locaties in de omgeving van het projectgebied	26